

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav sociálních studií

Názory vychovatelů na vybrané životní oblasti středoškolské mládeže

Diplomová práce

Autor:	Anežka Adámková
Studijní program:	N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Vedoucí práce:	Mgr. et Mgr. Petra Ambrožová, Ph.D.
Oponent práce:	doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.

Zadání diplomové práce

Autor:	Anežka Adámková
Studium:	P19P0698
Studijní program:	N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Název diplomové práce:	Názory vychovatelů na vybrané životní oblasti středoškolské mládeže
Název diplomové práce AJ:	Opinions of tutors on selected life areas of high school youth

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem diplomové práce je zjistit názory vychovatelů na vybrané životní oblasti středoškolské mládeže. Konkrétně se výzkumné šetření zaměří na vzhled, způsob komunikace, trávení volného času za pomoci digitálních technologií a vztahy s vrstevníky. Dále budou v práci popsána specifika současné mladé generace a vymezena bude role vychovatele v edukačním procesu. Dotazník vlastní konstrukce bude distribuován vychovatelům z vybraných domovů mládeže.

DOČEKAL, Daniel, Jan MÜLLER, Anastázie HARRIS a Luboš HEGER. *Dítě v síti: manuál pro rodiče a učitele, kteří chtějí rozumět digitálnímu světu mladé generace*. Praha: Mladá fronta, 2019, 207 s. Flowee. ISBN 978-80-204-5145-3.

MACEK, Petr. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999, 207 s. ISBN 80-7178-348-X.

FIALOVÁ, Ludmila. *Body image jako součást sebepojetí člověka*. Praha: Karolinum, 2001, 269 s. ISBN 80-246-0173-7.

Garantující pracoviště: **Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta**

Vedoucí práce: **Mgr. et Mgr. Petra Ambrožová, Ph.D.**

Oponent: **doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.**

Datum zadání závěrečné práce: **1.2.2020**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat mé vedoucí práce Mgr. et Mgr. Petře Ambrožové, Ph.D. za odborné vedení, náměty a připomínky při psaní diplomové práce.

Také děkuji všem respondentům za poskytnutí důležitých dat pro výzkumné šetření této práce.

Anotace

ADÁMKOVÁ, Anežka. Názory vychovatelů na vybrané životní oblasti středoškolské mládeže. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021. 84 s. Diplomová práce.

Diplomová práce „Názory vychovatelů na vybrané životní oblasti středoškolské mládeže“ se zabývá konkrétními oblastmi v životě adolescentů a vychovateli na domovech mládeže a jejich názorem na dospívající. Je popsáno vývojové období adolescence, profese vychovatele i poslání domovů mládeže. Mezi oblastmi, na které je zaměřena pozornost, patří módní trendy v odívání, jejich význam ve společnosti i proměna v čase, členství v subkulturách mládeže a tělesné modifikace. Dále funkce a pravidla komunikace, specifické rysy v dorozumívání mezi dospívajícími navzájem i ve vztahu k dospělým. A dnes preferovaná komunikace v online prostředí. Práce se věnuje volnému času s digitálními technologiemi, charakteristickými znaky, riziky, proměně vrstevnických vztahů a vztahům k dospělým v období dospívání, ale také navazováním kontaktů na internetu. Následně je představen záměr kvantitativního šetření, struktura dotazníku a soubor respondentů. Jsou vyhodnoceny výsledky a verifikovány hypotézy. Závěrečné shrnutí reflektuje celou práci a nastiňuje vizi do budoucna.

Klíčová slova: vychovatelé, dospívající, názory, životní oblasti

Annotation

ADÁMKOVÁ, Anežka. Opinions of tutors on selected areas of life of high school youth. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2021. 84 pp. Diploma thesis.

This diploma thesis „Opinions of tutors on selected areas of life of high school youth“ deals with specific areas in the lives of adolescents and tutors in youth homes and their views on adolescents. It is described developmental period of adolescence, the profession of tutor and the mission of youth homes. Among the areas of focus are fashion trends in clothing, their importance in society and change over time, membership in youth subcultures and physical modification. Furthermore, the functions and rules of communication are described, specific features in communication between adolescents and in relation to adults, and today's preferred communication in the online environment. The thesis is devoted to leisure time with digital technologies, characteristics, risks, changing peer relationships and relationships with adults during adolescence, but also by establishing contacts on the Internet. Subsequently, it is presented the intention of the quantitative survey, the structure of the questionnaire and the set of respondents. The results are evaluated and the hypotheses are verified. The final summary reflects the whole thesis and outlines a vision for the future.

Keywords: educators, adolescent, opinions, areas of life

Obsah

Úvod.....	9
1. Charakteristika období adolescence	11
2. Vychovatelé na domově mládeže.....	13
2.1. Domov mládeže.....	13
3. Módní trendy v odívání adolescentů	15
3.1. Image a identita	15
3.2. Odívání dospívajících.....	18
3.3. Vybrané módní trendy dospívajících	19
4. Komunikace	20
4.1. Verbální komunikace	22
4.2. Neverbální komunikace.....	23
4.3. Komunikace s dospívajícími	24
4.4. Komunikace v mediálním světě	26
5. Volný čas a média	27
5.1. Definice volného času	28
5.2. Volný čas a digitální technologie	28
6. Vrstevnické vztahy a vztahy s dospělými	34
6.1. Charakteristika vztahů v období dospívání	34
6.2. Vztahy v mediálním světě.....	36
7. Výzkumné šetření.....	39
7.1. Metodologie	41
7.2. Sběr dat	42
7.3. Výzkumný soubor	43
7.4. Analýza dat	43
7.5. Shrnutí výsledků	64
7.6. Závěrečné shrnutí.....	70

Závěr.....	72
Seznam použité literatury	74
Seznam příloh.....	79

Úvod

Tato práce se zabývá vychovateli a jejich názorem na konkrétní životní oblasti adolescentů.

Důvodem, proč jsem se rozhodla věnovat diplomovou práci tomuto tématu, byl nejspíš pocit, že něco takového tady ještě nebylo, nebo jsem o tom alespoň nevěděla. Podle mého názoru se domovům mládeže nevěnuje dostatek pozornosti. Profese vychovatele je přitom jedna z těch, kterou můžeme jako absolventi oboru sociální pedagogika vykonávat. Zajímá mě vliv vychovatelů na dospívající, které mají na domovech mládeže na starost. Do jaké míry, a zda vůbec, existuje vzájemné působení. To by ovšem bylo těžko zjištělné i ověřitelné. Proto jsem se rozhodla vydat cestou zjišťování konkrétních názorů vychovatelů na dospívající. Domnívám se, že osobní názor ovlivňuje vztahy a chování k adolescentům. A protože vychovatele vnímám jako důležité osoby v průběhu dospívání těch, kteří jsou na domovech mládeže ubytováni, zajímalo mě, jaké názory mezi pracovníky převládají.

V první části práce se věnuji charakteristice období dospívání, jak ji popisuje například Vágnerová (2000, str. 253-262). Následně profesi vychovatelů a fungováním domovů mládeže v České republice. Jsou představeny módní trendy dospívajících v posledních letech, proměna oděvu jako znaku postavení či charakteru, jak o tom píše Fialová (2006, str. 26-28) a Skarlantová (2007, str. 36-38). Krátce je zmíněno tetování a piercing, které jsou dnes trendem napříč generacemi. A lehce se dotýkám tématu subkultur mládeže, kterým se věnuje Smolík (2010, str. 44-47). Dále je popsán proces a druhy komunikace a další znaky, které ke komunikaci neodmyslitelně patří. Důležitou součástí této kapitoly je i komunikace v mediálním světě, bez které se dnes dospívající dokážou jen těžko obejít. Volný čas je těsně spjat s časem s digitálními technologiemi. Velmi zajímavě o něm píše například Spitzer (2014, str. 169-177), který se ve velké míře věnuje vlivu médií na náš život. Poslední kapitola je zaměřena na vztahy dospívajících k dospělým, ale i vrstevníkům a na první romantické vztahy. Nedílnou součástí kapitoly je navazování vztahů v mediálním světě. Zmíněné oblasti jsou podle mého názoru nejvýraznější a nejlépe zhodnotitelné.

Pro sociální pedagogiku vidím přínos již v připomenutí profese vychovatele a domovů mládeže jako instituce, která se velkým dílem účastní výchovy a vlivu na adolescenty. Hned v první kapitole bude vysvětleno, proč právě dospívání v přítomnosti vychovatelů nebo i jiné dospělé osoby je tak důležité a má vliv na život daného jedince.

Ve výzkumném šetření představuji cíl práce, soubor respondentů, výsledky dotazníkového šetření a verifikuji hypotézy. V závěru rekapituluji celou práci, uvažuji nad

dalšími možnostmi výzkumu v této oblasti s odkazem na zahraniční i tuzemské studie, které se stejným nebo podobným tématem zabývaly. A ve vztahu k domovům mládeže by to bylo nové a zajímavé, ale i přínosné šetření. Zamýšlím se nad působením vychovatelů, které vyplynulo z dotazníkového šetření, a nabízím několik podnětů k přemýšlení.

1. Charakteristika období adolescence

První kapitola této práce se bude zabývat adolescencí. Věkovým vymezením období, charakteristickými znaky a zvláštnostmi. Představí dospívání jako náročnou část života plnou rozporů a hledání sebe sama, která vrcholí vstupem do světa dospělých.

Adolescence je druhá fáze dospívání, která se nejčastěji vymezuje mezi 15-20 lety. Jedná se o životní období plné rozporů a rozhodování. Je to čas hledání sebe sama a svého místa ve společnosti. Období je ohraničené dokončením povinné školní docházky a z druhé strany ukončením profesní přípravy, po které je na čase se rozhodnout, zda pokračovat ve studiu na vysoké škole, nebo hledat první zaměstnání. V případě nástupu do zaměstnání lze mluvit o začátku ekonomické nezávislosti. Dalším znakem adolescence je navazování prvních vztahů s opačným pohlavím. Již se nejedná o platonickou lásku, ale o vážné hledání životního partnera. Za mezník lze považovat i dosažení plnoletosti. Erikson do adolescence zařazuje pojem psychosociální moratorium. Jedná se o stav, kdy se jedincům zdá dospělost příliš náročná, mají tendenci tento vývoj zastavit, zpomalit. Jde o období, kdy mají dospívající tendence vytvářet si vlastní kulturu, která bude odlišná od té majoritní. Odmítají nebo ignorují životní styl svých rodičů. Fyzická a sociální zralost nejdou ruku v ruce. Zatímco fyzicky zralí jsou okolo patnácti let, sociální zralost se neustále posouvá do vyššího věku. Tento trend je ovlivněn narůstajícím počtem vysokoškolských studentů, oddalováním odchodu od rodičů a zakládání vlastní rodiny. Typickým rysem období je důraz na vlastní tělesnost. Adolescenti se přehnaně starají o své tělo, posuzují, zda vypadají dobře, zda jsou krásní, srovnávají se s ostatními vrstevníky. Do svého vzhledu jsou ochotni investovat spoustu času i peněz. Hezky upravený zevnějšek může zajistit dobré místo ve skupině. A samozřejmě jde i o atraktivitu vůči opačnému pohlaví. Chlapci často věnují volný čas cvičení, navštěvují posilovny. Dospívající nemají tolik životních zkušeností, proto jsou při řešení problémů flexibilnější, nacházejí nové způsoby řešení. Také preferují rychlost a jednoznačnost při rozhodování. Abstraktní myšlení je na velmi dobré úrovni. Objevuje se nadšení jedince pro konkrétní zájmovou činnost, která lehce přesune školu na druhou kolej. (Vágnerová, 2000, str. 253-262; Říčan, 2014, str. 191-194)

Janošová (2008, str. 196) píše: „*Dospívání lze chápat jako proces zásadních biologických, psychologických a sociálních změn, jejichž prostřednictvím začíná jedinec v průběhu příslušného vývojového období postupně získávat kompetence dospělého.*“ Také uvádí, že v tomto období dochází ke zvýrazňování rozdílů mezi chlapci a dívkami. Reakcí na to je odlišný požadavek na chování dívek a chlapců. (Janošová, 2008, str. 197)

Dále autorka zmiňuje, že dospívání je charakteristické nárůstem egocentrismu a introverze. Adolescenti již nejsou tolik vázáni na názory druhých, umí se rozhodovat bez ohledu

na okolí. Na chlapce i dívky je vyvíjen jistý tlak ze strany společnosti, aby přijali požadavky týkající se ženské a mužské role. Na dívky je také kladen požadavek zvýšené péče o vzhled. U chlapců není tento nátlak tak silný. Pokud jsou dospívající ve skupině svých vrstevníků, objevuje se netolerantní chování vůči dospělým. Konkrétně se jedná o kritiku, posměch či odmítání chování druhých (dospělých). (Janošová, 2008, str. 209-212)

Heřmanová, stejně jako další autoři, píše o probouzející se sexualitě v období dospívání, která se u chlapců objevuje o pár let dříve než u dívek. Vnímání a představy se přibližují úrovni dospělého člověka. Převažuje záměrná pozornost, kvalita a rychlost soustředění je na dobré úrovni. Rozvíjí se a kultivuje psané slovo, řeč je dynamičtější. (Heřmanová, 2008, str. 73-76) Autorka zmiňuje, že adolescence je důležitá pro utváření vlastních představ, které se navzájem propojují. Výsledek je pak rozhodující, co se týče směru myšlení a charakteru jedince. Je to bouřlivé období, ve kterém mají odvahu překonávat překážky, porovnávat se s dospělými, a na konci období do světa dospělých vstoupit. (Heřmanová, 2008, str. 86)

Poláčková Šolcová (2018, str. 161) píše o emocích adolescentů: „*Emoce jsou zakoušeny velmi intenzivně: jejich doposud nepoznaná síla s novostí některých prožitků se stává pro pubescenta a dospívajícího obtížně srozumitelnou a tím i energeticky velmi náročnou zkušeností a nutí jedince zabývat se svými stavy, nějak je vysvětlit a pochopit. Doposavad osvojený rámeček, skripty a prototypy chápání emocí a vlastních prožitků již nepostačují a emoční znalost sebe sama, vlastních reakcí a prožívání se takřka rozpadá.*“

Stejně jako v České republice i jinde ve světě je období dospívání zkoumáno a diskutováno. Jedná se hlavně o charakteristiku vývojového období a vztah rodičů a adolescentů. Zde bude uveden článek z Íráku. Autoři píšou o generačních rozdílech rodičů a dětí. Dospívající často prožívají vlastní starosti, kterým dospělí úplně nerozumí. To je běžné napříč všemi národy. Oproti dřívějším dobám musí dnes rodiče chodit do práce, aby vydělali dost peněz, proto netráví se svými dětmi tolik času, jako tomu bylo dříve. Důsledkem může být právě menší porozumění mezi generacemi. Dospívající jsou tak více v online prostředí než se svou rodinou. Důvodem je rychlý technologický pokrok. Absence trávení volného času s členy rodiny prohlubuje vzájemné nedorozumění a konflikty rodičů a dětí. (ScienceDirect, 2012)

Dospívání není jednoduché období. Je plné zvrátů, nečekaných reakcí, protichůdných názorů. Období, ve kterém dospělí nejsou bráni vážně, zato vrstevníci mají důležitou roli. Období, které se týká všech mladých lidí napříč světadíly. Proměňuje se jak fyzická stavba těla, tak i prožívání a názory. Adolescenti musí získat osobní zkušenosti a vytvořit si vlastní postoj ke světu i lidem okolo nich. Je to náročný čas, kdy se mladý člověk nedokáže vyznat sám v sobě,

čas hledání pravé identity. I proto bude zajímavé sledovat, jak na adolescenty v nelehké době dospívání nahlízejí vychovatelé, kteří s nimi přichází do každodenního kontaktu.

2. Vychovatelé na domově mládeže

Zde bude představena profese vychovatele, náplň práce v rámci volnočasových aktivit pro děti a mládež. Dále charakteristické funkce domova mládeže a působení vychovatelů v nich. Představení je důležité z důvodu, že právě vychovatelé jsou cílovou skupinou empirického šetření. V něm budou dotazováni na své názory na dospívající, se kterými jsou v blízkém kontaktu.

„Slovo pedagog má několik významů – v nejširším smyslu to je každý, kdo vychovává a vzdělává, tedy i neprofesionál, například rodič. K profesionálním pedagogům pak patří vychovatelé, učitelé, instruktoři a další... Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, upravuje předpoklady pro výkon činnosti pedagogických pracovníků, jejich další vzdělávání a kariérní systém.“ (Bendl, 2015, str. 33)

Funkce výchovy ve volném čase:

1. Výchovně-vzdělávací funkce je založena na záměrném ovlivňování jedince. Působí na rozvoj kognitivní, emoční a sociální. Činnost je přizpůsobena zájmům a osobnímu rozvoji vychovávaného. Soustředí se na oblasti, které dané jedince zajímají, jsou užitečné pro jejich další rozvoj a pro život.
2. Zdravotní funkce klade důraz na biopsychosociální model zdraví. Pozornost je zaměřena na péči o tělo, majetek, ale také prostředí, ve kterém se jedinec pohybuje. Snahou je zajistit příjemné klima a dobré vztahy s vrstevníky, případně efektivní řešení vzniklých konfliktů.
3. Sociální funkci lze chápat jako prostor podporující navazování nových vztahů s vrstevníky i dospělými, osvojování si sociální percepce a komunikace.
4. Preventivní funkce má za úkol předcházet sociálně patologickým jevům u mladistvých, mezi které patří například kouření, experimentování s drogami, krádeže, lhaní a další. Taková metoda je označována jako nespécifická primární prevence. (Bendl, 2015, str. 122-123)

2.1. Domov mládeže

Mezi školská výchovná a ubytovací zařízení patří domovy mládeže. Jsou určeny pro studenty středních škol a vyšších odborných škol, kteří bydlí daleko a nemohou do škol docházet nebo

dojíždět. Vyhláškou je vymezen účel domova, organizační struktura, systém přijímání žáků a studentů a způsob platby za ubytování. Domovy mládeže zajišťují ubytování, stravování, podmínky pro samostudium, výchovně-vzdělávací činnosti navazující na činnost škol. Další činností domova mládeže je nabídka smysluplného trávení volného času. Domov poskytuje ubytovaným rozličné volnočasové útvary a aktivity, do kterých se můžou zapojit. Dává prostor k realizaci vlastních aktivit dle přání žáků a studentů. Nabídka volnočasových aktivit je vždy dobrovolná. Domovy mládeže zajišťují podmínky k učení a plnění školních povinností. Stanovují studijní dobu, prostory, podmínky a vybavení ke kvalitnímu a nerušenému studiu. Vychovatelé by měli vést své svěřence ke svědomitému plnění školních povinností, slabší žáky odkázat na případné doučování nebo se jim přímo věnovat, pokud jim to jejich náplň práce a čas umožní. Vychovatel také spolupracuje se školou a s rodiči ubytovaného. Žáci a studenti jsou vedeni k pořádku a čistotě, zodpovědnosti za osobní věci a dobré péči o ně, ke zdravým stravovacím návykům. Ubytování na domově mládeže jsou napříč obory, ročníky a věkem rozdělení do skupin, které mají na starosti konkrétní vychovatelé. Faktem je, že pracovat s takto různorodou skupinou je obtížné. Vychovatelé jsou tak nuceni přistupovat k žákům a studentům individuálně. Součástí jejich práce je také vedení dokumentace, dohled nad žáky, jejich docházkou do školy a dodržováním pravidel stanovených pro konkrétní domov mládeže. Prostředí domova by mělo být příjemné, dostatečně materiálně vybavené. Je potřeba mít na paměti, že je to často pro žáky a studenty první odchod z domova, proto je důležité, aby se zde cítili příjemně a v bezpečí. Samozřejmou součástí každého domova mládeže je vnitřní řád a z něho vyplývající povinnost se tímto řádem řídit. (Bendl, 2015, str. 137-138)

Němec o domovech mládeže píše, že jsou výchovným a ubytovacím zařízením pro středoškolskou mládež. Posláním je udržovat zájem o dané studium a nabízet aktivity, které podporují smysluplné trávení volného času a fungují na bázi dobrovolnosti. Ubytování jsou rozdělení do několika skupin, které mají na starost jednotliví vychovatelé. Ti mají za úkol vést a koordinovat nabízené aktivity. (Němec, 2002, str. 22)

Vychovatelé, stejně jako ostatní pedagogičtí pracovníci, odpovídají za výchovu a vliv na děti a mládež. Zde byly uvedeny funkce výchovy ve volném čase, kterých by se měl každý vychovatel držet a nenuceně je zařazovat do nabízených aktivit. Domovy mládeže se často stávají druhým domovem některých dospívajících. A právě vychovatelé, kteří zde pracují, mají vliv na ubytované.

3. Módní trendy v odívání adolescentů

3.1. Image a identita

Módní trendy se v dnešní době rychle mění. A právě dospívající se vyznačují touhou jít s dobou. Zvláště dívky rychle mění obsahy svých šatníků, aby měly ty nejnovější modely a značky. Současní mladí dbají na kvalitní a populární značky, které zajišťují jistou prestiž ve společnosti. Odívání má však více funkcí. Lze jím vyjádřit, jak se dotyčný cítí, k jaké subkultuře se hlásí nebo třeba, že na sebe chce upoutat pozornost. To vše bude popsáno v této kapitole.

„Image podporuje nebo boří naše šance na úspěch. Naše sebepojetí není jen to, co posuzují druzí, ale i to, jak se vidíme my sami. Vypadáme-li dobře a uvědomujeme-li si to, cítíme větší sebedůvěru. Pozitivní image v nás vyvolává sebeúctu a působí na naše výkony. V důsledku lepšího sebepojetí se cítíme jistěji při vystupování a následně se pravděpodobně dočkáme většího uznání, které opět podpoří naši sebeúctu.“ (Fialová, 2006, str. 9)

„Negativní image (nevhodné oblékání, zanedbaný zevnějšek, špatná kondice, sebepodceňování, nedostatek suverenity při vystupování atd.) může vést ke zhoršenému výkonu a v určitém stupni až k paranoie.“ (Fialová, 2006, str. 9)

Vnější vzhled o člověku mnoho vypovídá. Může prozradit, jakou hudbu má dotyčný rád, do jaké společenské vrstvy patří nebo jakou má zrovna náladu. Muži a ženy se řídí jistými pravidly oblékání a péče o svůj zevnějšek. Záměrná záměna pohlaví je považována za nestandardní, ale dnes již docela častou a snad i částečně tolerovanou. Trendem je také mladistvý vzhled. Stylem oblékání a úpravou zevnějšku je možné vyjádřit příslušnost k určité skupině (např. rockeri, hippies, skinheadi,...). Životní styl člověka je často známkou jeho postavení ve společnosti. Sociální status se pak promítá v majetku dotyčného. Oblečení může být také obrazem zaměstnání lidí (např. bílý plášť, talár, smoking). Všeobecně se dá říci, že společenší a extravagantní lidé nosí výraznější oblečení, které na ně přitáhne pozornost. Naopak konformisté nosí spíše tmavé a usedlé. I tělesné proporce zařazují člověka do určité kategorie. Například lidé při těle jsou považováni za srdečné, citlivé a laskavé. Štíhlí lidé a lidé s brýlemi jsou zase považováni za inteligentní. Sympatičtější jsou lidé vysocí. Oblíbenější děti jsou ty krásné. Hezky oblečený člověk je považován za důvěryhodného. Atraktivním lidem je připisována větší úspěšnost, ale také lepší schopnosti a vlastnosti. (Fialová, 2006, str. 11-13)

Úprava zevnějšku se týká každého člověka již od narození. Nejprve se o ni starají rodiče, později za ni přebírá odpovědnost dítě, které se často inspiruje v okolí, u svých vrstevníků. Každý má k péči o své tělo trochu jiný přístup. Někdo péči věnuje poměrně velké množství času, jiný skoro žádný čas. To se mění se životním obdobím daného jedince. Asi nejvíce o sebe

pečují mladiství a dospívající. Oblečení má praktickou funkci – zakrývá nahé tělo, hřeje. Oblečení ale také říká, před kým stojíme. S kým máme tu čest. Hezky ustrojený člověk může vypadat společensky významnější, než doopravdy je. Šaty vyjadřují jedinečnost osoby. Další znak, který vypovídá o člověku, je držení těla. Sebevědomí lidé chodí vzpřímeně a jejich chování je přesvědčivé. Naopak lidé, kteří si nevěří, mívají ohnutá záda a jejich pohyby jsou nejisté, opatrné, ustrašené. S držením těla souvisí typ chůze. Lidé vysoce postavení chodí vzpřímeně, rázně, s přímým pohledem. Zato nejistí lidé chodí pomalu, s křivými zády a pohledem upřeným k zemi. Svůj význam má i rozložitost lidské postavy, která může být spojována s různými předsudky. Posledním bodem je výraz tváře, který vypovídá nejvíce o aktuálních pocitech člověka. Nelze však stanovit jednotlivá vysvětlení výrazů, která by platila pro všechny lidi obecně. Vždy se k nim musí přistupovat s ohledem na osobnost konkrétního člověka. (Fialová, 2006, str. 13-15)

„Tělo člověka, jeho vzhled i projevy jsou úzce spjaty s kulturou.“ (Fialová, 2006, str. 21)

Kult krásy se nemění jen s dobou, ale také s geografickým územím a kulturou. Nejvíce odlišné pohledy na krásu lze najít v asijských a afrických kulturách. V Číně je znakem krásy malá noha, aby jí ženy a dívky dosáhly, nosí menší velikost bot. V Africe je považován za krásný dlouhý krk. Ženy ho dosahují nošením náhrdelníků, které jsou s věkem čím dál vyšší, aby krk neustále napínaly. Také tam obdivují velké rty. Vkládají do nich dřevěné destičky, které je sice zvětší, ale přitom velmi ztěžují obyčejný život. I v naší kultuře se vyskytují různé módní trendy. Je možné sem zařadit piercing, tetování, plastické operace, změnu barvy pleti, hubnutí nebo umělé nabírání svalů. K těmto módním trendům se vážou různé psychické poruchy spojené s nenaplněním představ o dokonalosti a poškozováním zdraví. Do této kategorie spadají třeba poruchy příjmu potravy. Některé techniky, například tetování a piercing, bývají považovány za sebepoškozování. U mužů se pak projevuje tzv. adonýský syndrom. Jedná se o přehnanou péči o tělo, usilování o ideál, přehnané cvičení a nadměrná konzumace doplňků stravy, které škodí zdraví. (Fialová, 2006, str. 26-28)

Fialová se ve své publikaci dotýká tématu vlivu prostředí na vývoj jedince. Uvádí, že v rodinách obézních rodičů bývají obézní i děti. Často je to způsobeno nezdravou stravou a nedostatkem pohybu. Jinak řečeno, příjem energie je vyšší než její výdej. V České republice neustále stoupá procento obézních lidí. S nadváhou je spojeno velké množství nemocí, např. kardiovaskulárního systému. Příčinou je také malé množství nebo dokonce žádné sportovní aktivity. (Fialová, 2006, str. 66)

Fialová se také věnuje otázce identity. Vyjadřuje se k ní takto: „*Sebepojetí se vytváří od raného věku na základě jednání s druhými, a jakmile se objeví sebeuvědomění, vzniká potřeba souhlasu a lásky druhých. Protože sebepojetí a sebehodnocení je výsledkem styku s druhými lidmi a skutečné možnosti člověka jsou dány jeho organismem, může mezi nimi vznikat rozpor. Tím, že je jedinec přijímán druhými a přijímá i sám sebe, je možné právě sebezpoznání a fungování jedince. Hlavním znakem zralé a plně fungující osoby je otevřenost zážitkům nesená jistotou o vlastní hodnotě a důvěrou ve vlastní schopnosti.*“ (Fialová, 2006, str. 71)

„*Identita má složky kognitivní (sebezpoznání), emocionální (sebehodnocení) a motivační (osobní kontrola), které jsou psychicky generalizovány do sebepojetí jako do pocitu vlastní ceny.*“ (Fialová, 2006, str. 71)

Skarlantová o identitě píše: „*Identita každého z nás vyrůstá se sociální zkušenosti. Identitu získává každý jedinec na základě „rolí“, které jsou mu přisouzeny (např. role syna, dcery, žáka školy, vedoucího určité skupiny apod.), a rolí, které si sám zvolil (role otce, matky, profesní role apod.). Díky roli víme, jak se máme chovat, prostřednictvím role je naše chování „kontrolováno“ a hodnoceno ostatními. Rolí prezentujeme sami sebe i sociální svět, do kterého naše role patří. Jakožto „nositeli role“ musíme v jejím rámci jednat srozumitelně – tak, jak se očekává. To upevňuje stabilitu společnosti. A naopak: Pomocí společnosti, jejího hodnotového systému, norem a kulturních vzorců se upevňuje a kultivuje identita každého z nás.*“ (Skarlantová, 2007, str. 33)

Tělo je pro každého člověka prostředek ke spojení se světem. Tělo nám pomáhá se sebevyjádřením. Přístup jedince k vlastnímu tělu určuje jeho tělesnou identitu. Tělo podléhá měnícím se normám, hodnotám, prostředí. Péče o tělo je prostředkem, jak se zařadit do určité sociální a kulturní skupiny. Dnes je trendem kult těla, to znamená důraz na štíhlost, ideální proporce, svalnatost, zdatnost a další. (Fialová, 2006, str. 71-72)

Postoj k sobě samému, který si utváříme, se promítá v celém našem životě. Spokojenější se sebou samým bývají aktivní osoby. Mají vyšší sebevědomí a věří ve své dobré vlastnosti. Ke spokojenějšímu a kvalitnějšímu životu přispívá pravidelný pohyb, sport. (Fialová, 2006, str. 84)

Z textu je patrné, že vlastní identita a sebehodnocení hraje velkou roli v tom, jak člověka vnímá jeho okolí. Péče o vzhled, oděv, styl chůze, tělesné proporce to vše o daném jedinci vypovídá, odkrývá část jeho povahy a charakteru. Kult krásy se mění s dobou i napříč společnostmi.

3.2. Odívání dospívajících

Velké části dospívajících velmi záleží na tom, jak vypadají, jaké oblečení nosí. Je to způsob vyjádření svých názorů a emocí, snaha distancovat se od dospělých, společnosti, se kterou nesdílí stejné názory. Někdy se jedná o snahu zviditelnit se, upoutat pozornost.

Oděv je součástí identity každého jedince. Stylem oblékání dává člověk najevo svoji jedinečnost i pozici ve společnosti. Někteří o svůj zevnějšek hodně pečují a dávají si pozor, jak působí na okolí. Jiným je jakýkoli styl cizí, přesto o nich oděv hodně vypovídá. V dřívějších dobách byl sociální status těsně spojen s konkrétním oděvem. To bylo na jednu stranu diskriminační, na druhou stranu oděv dodával jistoty a sebevědomí. Oděv byl dříve úzce spojen s nositelem, jeho chováním, chůzí,... Dnes už tomu tak není. V nynější době je kladen velký důraz na individualismus každého člověka a právo na odlišnost. Oblečení už není vázáno na kraj, kulturní tradice a zvyky. (Skarlantová, 2007, str. 33-35)

V současnosti se téměř vše odvíjí od osobního výběru jedince. Od stylu oblékání, přes lékaře, výběr školy a kultury nebo třeba politické strany. Z velké části to je výsledek dnešního mediálního světa plného reklam a konzumního způsobu života, které podporují individualismus, jedinečnost a materiální nadbytek. Velkým fenoménem postmoderní společnosti je rychlý a bezprostřední nákup, čím dál častěji přes internet. Zde se, mimo jiné, ochuzujeme o bezprostřední dotyk s nakupovaným zbožím. Autorka uvádí, že právě textil působí na téměř „všechny smysly“. Koupí přes internet se lidé ochuzují o tento smyslový prožitek a nejsou schopni zachytit specifika jednotlivých materiálů. Často dochází k nákupům na úkor zadlužení, a ztrátě hodnoty lidské práce. (Skarlantová, 2007, str. 36-38)

Čím odlišnější bylo v průběhu dějin postavení mužů a žen, tím více se projevovalo ve stylu oblékání. Tam, kde byl muž autoritou a žena patřila spíše do domácnosti a k dětem, byla o to více zvýrazněna ženskost postavy a tváře. Dnes je vidět v zemích, kde je postavení mužů a žen rovnocenné, že i oděv se stává více podobným. Někdy dokonce nemusí být na první pohled jisté, zda jde o ženu či muže. Mladá generace se často obléká do sportovního stylu. V módě jsou sportovní boty, trička, čepice, ponožky,... které jsou stejné nebo hodně podobné pro obě pohlaví. Jedná se ale i o tzv. unisex toaletní vodu. (Skarlantová, 2007, str. 49-52)

„Nejvýraznější oblastí módy zůstává odívání.“ (Skarlantová, 2007, str. 97)

„Mladí lidé se změnám přizpůsobují rychleji. V oděvní módě je to zvláště patrné. Ochota mladých přijímat módní novinky a tím se podílet na jejich šíření a propagaci se může dostat do konfliktu s konzervativnějším životním stylem starších lidí. V minulosti u starších lidí mnohem více převládal zvyk a oděvní tradice. Módní změny přijímali pomaleji (pokud je zcela

neodmítli). Proto často fungoval módní oděv jako generační znak.“ (Skarlantová, 2007, str. 97-98)

Dále Skarlantová píše o stírání mezigeneračních rozdílů. Módní průmysl dneška podporuje mladistvý vzhled u všech věkových kategorií na základě individuálního vkusu. Je na každém jednotlivci, zda módní novinku přijme, odmítne nebo pozmění. Vždy je však přijímána s vědomím její omezené životnosti. Přes důraz na jedinečnost a originalitu se lidé zdají být uniformního vzhledu. (Skarlantová, 2007, str. 98-99)

Svět se rychle mění. Pravidla pro odívání mužů a žen, která dříve platila, jsou potlačena. Dnes může každý nosit oblečení, které se mu líbí bez ohledu na věk, postavení nebo pohlaví. Takové chování je vidět hlavně u dospívajících, kteří ochotně přijímají módní novinky a osvojují si nové módní styly.

3.3. Vybrané módní trendy dospívajících

Mezi dvě oblasti, které patří do módních trendů lze zařadit členství v subkulturách mládeže a tělesné modifikace. Subkultury mládeže mají za cíl vymezit se proti většinové společnosti, poukázat na konkrétní problémy či hodnoty. Zdobení těla je někdy považováno za vyjádření sebe sama, jindy za sebepoškozování. Důvodem tetování a piercingu může být i ztotožnění se se skupinou.

Subkultury

Pokud se ve společnosti vyskytuje skupina lidí, která uznává odlišné normy a hodnoty než většinová populace, nazýváme ji subkulturou. Subkultura se většinou vymezuje v rámci jednoho území, národa. Rozlišit lze několik druhů skupin, například podle věku, rasy, náboženství, sportu, hudebního stylu atd. (Smolík, 2010, str. 30)

Smolík se v publikaci dále zabývá subkulturou mládeže a definuje ji takto: „*Subkultura mládeže je typ subkultury vázaný na specifické způsoby chování mládeže, na její sklon k určitým hodnotovým preferencím, akceptování či zavrhování určitých norem, životní styl odrážející podmínky života.*“ (Smolík, 2010, str. 35)

Subkultury mládeže bývají spojovány se sociálně patologickými jevy. Toto chování může být rizikové buď pro společnost, okolí, nebo přímo pro daného jedince. Rizikové chování subkultur lze rozdělit do několika skupin, které se vzájemně ovlivňují a prolínají. Patří sem zneužívání návykových látek, rizikové sexuální chování a rizikové chování v oblasti psychosociálního vývoje. (Smolík, 2010, str. 44-47)

Mezi nejznámější subkultury mládeže patří hippies, skinheads, fotbaloví chuligáni, punk, graffiti, metal a emo.

Zdobení těla

Rufo ve své knize píše o ubližování si, kterým označuje skarifikaci, tetování a piercing. Jako důvod, proč jsou tyto techniky u mladistvých takový trend, považuje snahu poznat sebe sama, cítit vlastní tělo. Autor považuje tetování a piercing za nástroj, jak se ztotožnit se skupinou. Zato skarifikaci vnímá jako projev osobních problémů jedince. Skarifikace – názorné odříznutí se od rodičů, nebo prosba, aby mu s odpoutáním se pomohli. Také zmiňuje, že někteří adolescenti chodí neupravení, aby rozzlobili své rodiče. (Rufo, 2009, str. 117-118)

Vzhled jedince je výrazem jeho vlastního sebepojetí. Každá kultura s sebou nese své tradice a zvyky. Ty jsou však v dnešní době často stírány módou a módními značkami, které se rozšířily do celého světa. Někteří dospívající se odíváním vymezují vůči dospělým a vůči společnosti. Velkým trendem je sportovní unisex oblečení, které nosí jak chlapci, tak dívky. Oděv a módní doplňky také můžou znázorňovat příslušnost k některé ze subkultur mládeže. Dalším výrazným prvkem, který se netýká pouze adolescentů, je zdobení těla, nejčastěji tetováním a piercingem. To se stává předmětem rozporů v rodině i společnosti. Někteří takové zkrášlování tolerují, jiní ho považují za nepřijatelné.

4. Komunikace

Proces komunikace je velmi důležitý v životě každého jedince. Jedná se o vzájemnou výměnu názorů, informací, pocitů, které potřebujeme sdílet s ostatními lidmi. Člověk totiž není osamocen, uzavřen do vlastní bubliny, ve které by se dalo spokojeně žít. Neustále toužíme po kontaktu s druhými, abychom s nimi sdíleli vlastní osud. Dospívající se nacházejí v obtížném období, kdy se často dostávají do konfliktů s dospělými. Proto je dobré vědět, jak s nimi komunikovat tak, aby to ani jedné straně neublížilo, ale bylo možné dospět k domluvě.

Konečná ve své publikaci uvádí čtyři základní druhy komunikace. „*V případě intrakomunikace dochází ke komunikaci jedince se sebou samým. Interpersonální komunikace bývá označována také jako mezilidská komunikace a jedná se tedy o vzájemnou výměnu informací mezi lidmi. Při komunikaci v malých sociálních skupinách (např. rodina, pracovní tým apod.) dochází ke vzájemnému působení mezi jednotlivými členy této skupiny. Hlavním cílem tohoto druhu komunikace je vzájemné sdílení informací, řešení problémů a vzájemná pomoc. Pomocí veřejné komunikace se snažíte informovat, přesvědčovat, popř. pobavit větší počet lidí.*“ (Konečná, 2009, str. 7)

Autorka dále zmiňuje komunikační cíle, které se objevují v každém komunikačním procesu. Cílem je učení, získávání informací, vytváření vztahů s ostatními, pomoc druhým, ovlivňování druhých a sdílení zážitků.

Interpersonální komunikace je charakteristická třemi hlavními znaky. Je nevyhnutelná, nevratná a neopakovatelná. Nevyhnutelnost lze vysvětlit tak, že komunikujeme, i když zrovna nic neříkáme, nesoustředíme se na to, nemáme v plánu cokoli sdělovat. Neverbální komunikace probíhá neustále. Ať už vědomě, nebo nevědomě. Za jedince mluví jeho gesta, mimika, postavení těla. Nevratnost znamená, že vyslovené nelze vzít zpět. Vyřčená slova lze jen doplnit, vysvětlit, omluvit se za ně. Také naše postoje a výrazy tváře lze vnímat za nevratné. Posledním znakem je neopakovatelnost. Nikdy nelze zopakovat dřívější situaci. I kdyby člověk vyvinul snahu sehrát rozhovor ještě jednou, nepodařilo by se mu zajistit všechny dřívější okolnosti. Jedním z důvodů, proč je komunikace neopakovatelná, je skutečnost, že člověk se neustále mění, působí na něj různé podněty, které ho utváří a proměňují.

V komunikaci mezi lidmi se vždy vyskytují tyto role: komunikátor (mluvčí) a komunikant (posluchač). Komunikátor vysílá své sdělení (komuniké) a posluchač jej přijímá. V tomto případě se jedná o jednosměrnou komunikaci. Ve většině případů se role střídají, pak se jedná o oboustrannou komunikaci se zpětnou vazbou, která může být opět verbální i neverbální.

Komuniké je soubor zakódovaných informací, které jsou vysílány a přijímány. Dělí se na informace verbální a neverbální. Neméně důležitý je komunikační kanál, který přenáší informace od komunikátora ke komunikantovi. Komunikační kanál je těsně spjat se smyslovými orgány, konkrétně se zrakem, čichem, hmatem a hlasem. (Konečná, 2009, str. 8-14)

Aby si mohl jedinec dobře vyložit přijaté sdělení, potřebuje k tomu znát fyzický, kulturní, sociálně-psychologický a časový kontext. Fyzická rovina znamená prostředí, ve kterém se rozhovor odehrává (např. restaurace, koncert, ...). Kulturní rovina odráží hodnotovou orientaci nebo třeba životní styl. Formální situace, vzájemné vztahy, postavení a emoční náboj se odráží v rovině sociálně-psychologické. Časová rovina znamená posloupnost vysílaných a přijímaných informací.

Další dvě roviny, které lze při komunikaci rozlišit, jsou obsahová a vztahová. Obsahová rovina se týká věcného obsahu, vztahová je pak o vzájemných vztazích mezi komunikujícími. Pokud se tyto dvě roviny doplňují, jedná se o kongruentní sdělení. (Konečná, 2009, str. 16-17)

Součástí komunikace je sociální percepce – vnímání druhého člověka. Konkrétně se jedná o vnímavost k osobnosti komunikujícího, k jeho chování a příčinám jeho chování. Vnímání je subjektivní, každý člověk si signály jako např. zvuk lidského hlasu, písemný text nebo pohyby těla může vyložit jinak. Pro každého jedince mají jiný rozměr, význam. Při prvním kontaktu s cizí osobou je sociální percepce ovlivněna tzv. haló efektem. To znamená, že první

dojem, který na nás dotyčná osoba udělá, trvale ovlivní naše vnímání té osoby. A existuje celá řada dalších chyb ve vnímání druhých. (Konečná, 2009, str. 20-23)

Komunikaci je možné rozdělit na několik druhů, které se liší tím, ke komu je komunikace směřována. Obsah sdělení je vázán na prostor a čas. Mezilidská komunikace je jedinečná a neopakovatelná. Vyskytují se v ní role komunikanta, komunikátora a komuniké. Do komunikace se promítají i mezilidské vztahy a sociokulturní kontext.

4.1. Verbální komunikace

Verbální komunikace slouží k výměně informací. Pomocí mluveného slova je možné vyjádřit myšlenky, názory, emoce. Dorozumět se s druhými lidmi.

V jakékoliv komunikaci je velmi důležité, aby se komunikující přizpůsobili sobě navzájem. Tím zajistí správný výklad vysílaných a přijímaných informací. Jedním z faktorů, který napomáhá bezproblémové komunikaci, je empatie. Jedinec by se měl snažit pochopit situaci toho druhého, snažit se vžít do jeho pocitů, vyhýbat se citlivým tématům, která by mohla vyvolat konflikt nebo stažení partnera do sebe sama. Důležitý je respekt k druhé osobě, jeho hodnotám a názorům. A také nezapomínat na pravdivost informací i vlastního tělesného postoje. Není na místě přetvářka, lhaní a snaha zavděčit se za každou cenu. (Konečná, 2009, str. 59-60)

Při verbální komunikaci se myšlenky vyjadřují slovy – ta představují obsah sdělení. A jsou doplněna o formu – pohyby těla, hodnocení,... Pokud se v komunikaci užije objektivní výraz, který je k nalezení ve slovníku, má jeden význam, říká se tomu denotace. Pokud je však použito výrazu, který je subjektivně zabarven, má emocionální náboj, mluvíme o konotaci. Před začátkem komunikace je potřeba upoutat pozornost komunikanta, aby naslouchal sdělovaným informacím. Zaujmout lze postojem, výrazem ve tváři nebo hlasovou intonací. Během mluveného projevu je dobré se zaměřit na to, co posluchače zajímá a udržet tak jeho koncentraci. Pokud se i přes to zdá, že se ztrácí vzájemný kontakt, doporučuje se posluchače občas oslovit a tak znovunavázat komunikaci. Také komunikátor by měl být ve střehu. Pokud poleví v soustředění se, projev nabyde neosobního charakteru. Přizpůsobení se posluchači spočívá v tom, že upravíme mluvené slovo jeho vzdělání. Používat odborné termíny a cizojazyčná slova, pokud jim příjemce nerozumí, je považováno za neprofesionální. I nepřizpůsobené tempo řeči může být problém. Také národnostní nebo kulturní rozdíly mohou být důvodem nedorozumění. Další zásadou dobré komunikace je logická posloupnost, tedy sdělovat nejprve informace obecné, pak až konkrétní, nejdřív známé, pak až neznámé, staré a pak nové. Řeč by měla být srozumitelná, výstižná, s dodržáním gramatických pravidel. Je dobré

vyhnout se přesycení informacemi. Další bod, který by se v komunikaci neměl podcenit, je zpětná vazba ze strany komunikanta, kterého tím více zapojíme, může se stát důležitým. Je důležité věnovat mu pozornost, vyslechnout ho, ale také se z jeho připomínek poučit a nadále se snažit o komunikaci šitou na míru, která bude vyhovovat oběma stranám. Komunikanta je potřeba vyslechnout až do konce, teprve pak můžeme reagovat na to, co řekl. (Konečná, 2009, str. 61-65)

Aby komunikace proběhla bez zbytečných nedorozumění, je potřeba, aby se lidé na sebe navzájem naladili. Je dobré si uvědomit, jaký člověk před námi stojí a tomu upravit obsah sdělení do přijatelné formy. To se může týkat například vzdělání, profese, věku a dalších odlišností, které by mohly být důvodem nedorozumění.

4.2. Neverbální komunikace

Neverbální komunikace je založená na pohybech těla, svalů. Stejně jako u verbální komunikace i zde je možné ovlivnit, jak budeme na druhé působit. Negativně je vnímána jakákoliv přetvářka v podobě postoje či výrazu ve tváři. Neverbální komunikace je velmi důležitou složkou, protože doplňuje obsah sdělení. Někdy však může i pouhý postoj říci vše.

Konečná ve své publikaci uvádí, že 93 % komunikace je neverbální. Z toho 38 % je paralingvistika a 55 % jsou tělesné projevy. Znalost neverbálních projevů člověka pomáhá odhadnout charakterové vlastnosti jedince a jeho momentální emoce. Pomáhá k přizpůsobení komunikace druhému člověku. Posouzením slovního sdělení doplněného o neverbální projevy, je možné odhadnout pravdivost sdělených informací. (Konečná, 2009, str. 84)

Formy neverbální komunikace:

Mimika jsou výrazy tváře, které vyjadřují pocity a emoce (např. rozčilení, radost, smutek,...). Mimické projevy jsou nejsledovanější právě proto, že se zrcadlí v obličejí. Zároveň jsou docela snadno napodobitelné. Snadněji se dekodují výrazy ve tváři ženy. Člověk je schopen některé výrazy zesílit, aby tak podtrhl sílu dané emoce nebo na sebe strhl pozornost. V jiných situacích je zase umí tlumit, zvláště když jsou v dané situaci nevhodné.

Řeč pohledů je považována za jednu z nejdůležitějších složek v neverbální komunikaci. U očí lze sledovat směr a délku pohledu, přivření víček a očních zorniček. Délka pohledu by v evropské kultuře neměla přesáhnout 3 vteřiny, delší interval je považován za nepříjemný, manipulující. Kratší pohled zase značí nezájem. Navázání očního kontaktu může spojit lidi, kteří jsou si fyzicky vzdáleni. Naopak vyhýbání se pohledu do očí může značit faleš, neupřímnost, nesympatie.

Gestika znamená polohu rukou a paží, které doplňují slova, věty. I gesta mění svůj význam spolu se změnou kulturního prostředí. Lze je dělit na ty, které zdůrazňují verbální projev, gesta, která vyjadřují emoce, řídí komunikaci, nebo pomáhají ke zvládnutí emocí.

Haptikou se označuje hmat, dotek, tělesný kontakt (např. podání ruky, poklepání na rameno,...). Každý člověk vnímá dotyky druhých jinak. Někomu jsou příjemné, je rád ve fyzickém kontaktu, jinému to může být nepříjemné, raději se dotekům vyhýbá. Také haptika je ovlivněna kulturou, ve které člověk žije. Existuje několik významů haptiky, například usměrňování chování, vyjádření pozitivních emocí nebo naučený rituál.

Posturika znamená pohyb lidského těla v mezilidské interakci. Lze rozlišit přiblížení, oddálení, rozšíření a zmenšení. Komunikující mohou zaujmout vstřícný nebo bariérový postoj.

Proxemika znamená vzdálenost mezi komunikujícími. Vzájemné přibližování a oddalování se může značit vzájemný vztah, sympatie a antipatie. Vzdálenosti je možné rozdělit do čtyř kategorií na intimní, osobní, sociální a veřejnou.

Paralingvistika je zvukovou stránkou řeči. Obsahu sdělení dodává patřičné emoce, naladění pomocí tempa, plynulosti, hlasitosti, melodie, barvy, rychlosti a intonace řeči. Do paralingvistiky patří také mlčení, které je nedílnou součástí komunikace a je velmi významné.

Chronemika se zabývá tím, jak komunikující nakládá s časem. Všimá si rychlosti řeči, skákání do řeči nebo například četnosti pomlky.

Mezi další oblasti, které se promítají v mezilidské komunikaci, patří **grafologie**, tedy grafické vyjádření člověka. Dále je to komunikace pomocí předmětů, konkrétně prostřednictvím **barev, oblečení, vůně, darů a designu prostředí**. (Konečná, 2009, str. 85-95)

Výhodou v neverbální komunikaci je, pokud víme, jak ji číst u druhých. Forem vyjadřování názorů a postojů je celá řada. Ty nejdůležitější projevy zde byly představeny. Jedná se mimo jiné o výrazy tváře, pohled, polohu rukou a paží, pohyb celého těla nebo zvukovou stránku řeči. Pokud si v komunikaci budeme všimnout takovýchto znaků, lépe porozumíme, co nám komunikant sděluje.

4.3. Komunikace s dospívajícími

Komunikace s dospívajícími se může zdát složitá, někdy i nemožná. Navázání kontaktu mezi dospělými a adolescenty je často vypjaté, někdy končí hádkou či nedorozuměním. Zdá se, že není cesty, jak se k dospívajícím dostat blíž. Autoři přitom uvádí, že při dodržování jistých pravidel se dá taková komunikace zvládnout.

Leman se ve své knize *Do pátku bude vaše dospívající dítě jiné* věnuje také komunikaci. Už to značí, jak významná životní oblast to je, zvláště pak v dospívání. Píše, jak v komunikaci

s dospívajícími je velmi důležitý respekt, úcta a citlivý přístup k jejich pocitům a přáním. Častou chybou rodičů je, že své dítě okamžitě poučují, nenechají ho domluvit, ztrapní ho nebo například převedou řeč na známky ve škole. To adolescenty často odradí od další komunikace s nimi. Mají pocit, že o ně rodiče nemají zájem. Přitom by stačilo místo odsouzení opravdové vyslechnutí. I z řeči těla je možné odhadnout, co si dospívající myslí. Zda je unavený, má vztek, je smutný, odmítá s kýmkoli mluvit. Pozorování neverbálního projevu může pomoci k lepší komunikaci, porozumění chování daného jedince nebo také k pochopení, že nejlepší je mlčet a na nic se neptat. V některých případech může k zahájení rozhovoru pomoci zrcadlení emocí ze strany dospělého (např. vidím, že jsi naštvaný, nebo vypadáš unaveně). Někdy může být mlčení adolescenta cestou, jak se vyhnout kritice ze strany dospělých. Za nevhodné jednání a bolestivá slova by se měli dospělí omlouvat, je to další krok lepším směrem, k srdci (svého) dítěte. Dospívající jsou plní emocí, které se často a rychle mění, přesto je nejlepší variantou pro dospělé, aby se tím nenechali vyvést z míry. (Leman, 2014, str. 41-50)

Carr-Gregg a Shale ve své publikaci uvádí několik bodů, kterými je dobré se řídit při práci s adolescenty. Důležité je odpuštění. Každý ve svém životě občas udělá chybu, je to lidské. Není však dobré tyto chyby neustále připomínat. Místo toho by měla přijít omluva a odpuštění. Dospívající se často snaží udělat rodičům radost, ale ti to přehlížejí. Autoři doporučují všimnout si těchto maličkostí a chválit za ně. Velmi důležité je také respektovat soukromí adolescentů. Zásah do osobních věcí může hodně ublížit a vzbudit nedůvěru vůči dospělým. Jedinec se může ještě více uzavřít sám do sebe. Posledním bodem je opravdové naslouchání. Autoři píšou o důvěře, kterou by všichni dospělí v mladou generaci měli mít. Důvěru, že zvládnou nést zodpovědnost, že je možné jim svěřit důležitý a přiměřeně těžký úkol. Zvládnutí takové výzvy pak zvedá dospívajícím jejich křehké sebevědomí. Přijdou také chvíle zklamání, když se jim něco nepovede. To by však nemělo dospělé odradit od toho, aby jim svěřili další úkol, a dokázali se odpoutat od předchozí chyby, neustále ji nepřipomínali. Konfliktům se nelze vyhnout. K jejich lepšímu zvládnutí je dobré pamatovat na pár pravidel. Před řešením konfliktní situace je dobré si všechno dobře rozmyslet, racionálně o problému přemýšlet, jednat s chladnou hlavou. Záleží, jaký zvolíme tón hlasu a postoj těla. Doporučuje se soustředit na problém, ne na osobu. Nevhodné jsou osobní urážky, obviňování a shazování druhého. Také není vhodné zaplétat do debaty problémy z minulosti. Místo zaujímání sebelitostivých postojů je lepší upřímně popsat svoje pocity. I druhá osoba by měla mít prostor na vyjádření, vyslechnutí. Zaujímání útočné a povýšené pozice není správné. Cílem by mělo být nalezení řešení. (Carr-Gregg, Shale, 2010, str. 112-115)

Dobré komunikaci prospěje dostatek informací o dotyčném – dospívajícím. Hlavně, když se jedná o komunikaci mezi rodiči a jejich dítětem. Je dobré znát jeho nejlepší kamarády, příp. na ně mít telefonní číslo a vědět, kde bydlí. Znat jeho oblíbená místa ve městě, kam by se uchýlil, kdyby potřeboval útěchu. Je dobré vědět o jeho přístupu ke škole a k učení. Znat oblíbené školní předměty, herce, umělce a sportovce adolescenta. Vědět, co rád dělá ve volném čase, koho považuje za svůj životní vzor. Těmito poznatky je možné více se přiblížit dospívajícímu, projevit o něj zájem a posílit tak vzájemný vztah. (Carr-Gregg, Shale, 2010, str. 121)

V komunikaci s dospívajícím je důležitý vzájemný respekt a úcta. Jsou to právě dospělí, kdo by si měl zachovat klid a nadhled, když přijdou potíže a nedorozumění. Někdy je problém v tom, že dospívající nepovažují za sobě rovné. Je nutné respektovat, když adolescent potřebuje soukromí nebo nechce s nikým mluvit. Nátlak ze strany dospělých ničemu nepomůže.

4.4. Komunikace v mediálním světě

Komunikace skrze digitální technologie je dnes zcela běžná a automatická. Přesto má svá negativa, která je dobrá si uvědomit. Jedním z nich je, že nejsou vidět emoce a výrazy tváře odesílatele sdělení. Existuje několik znaků typických pro komunikaci online, ty nejčastější zde budou představeny. Internet má svá rizika, která by dospívající měli znát, ale také vědět, jak jim čelit.

Buermann popisuje změny v komunikaci, které přinesl rozvoj médií, zvláště počítače a mobilního telefonu, která se stala běžnou součástí většiny domácností. Jako příklad autor uvádí psaní e-mailů, kdy není věnováno příliš pozornosti rozlišování malých a velkých písmen, interpunkci a gramatice. (Buermann, 2009, str. 65) Upozorňuje, že s příchodem textových zpráv (např. SMS, e-mail) se vytrácí některé důležité jevy, které jsou součástí mezilidské komunikace. Textové zprávy jsou doručovány s velkou rychlostí, což se projevuje redukcí řečové informace. Vzájemný kontakt je díky technickému pokroku snadnější, pohodlnější, tím ale ztrácí na kvalitě a stává se povrchnějším. Jednou z důležitých součástí komunikace jsou emoce. Ty však v textových zprávách chybí. Proto jsou hojně užívány takzvané emotikony. Mají napomoci příjemci k porozumění dané informace, vyjádřit, jak se odesílatel cítí. (Buermann, 2009, str. 110)

V mluvené komunikaci je možné pozorovat intonaci, rychlost mluveného, gesta, postoj těla, mimiku a další znaky. Komunikace na internetu je o toto ochuzena, proto vznikly specifické způsoby psaní, které se snaží neverbální, paraverbální a prozodické prostředky nahradit. Jedná se o emotikony, zmnožení písmen, psaní velkými písmeny nebo také o několik

teček za sebou, které mají znázornit pauzu, nebo nedokončenou výpověď. Velká písmena jsou v textu používána pro zviditelnění se, větší důraz na obsah sdělení. Emotikony (z angl. emotional icons = emocionální obrázky) většinou vyjadřují emoce komunikanta, případně vztah k tomu, co píše. Dříve se musel emotikon vytvořit z více znaků, dnes jsou většinou v nabídce grafické podoby emotikonů, ale také předmětů z různých oblastí (např. zvířata, věci, symboly). (Jandová, 2006, str. 35-37)

Komunikace na internetu se ve většině případů vyznačuje nespisovnými tvary slov. Důvodem je rychlost, s jakou je text napsán a odeslán, ale také snaha napodobit styl mluvené řeči. (Jandová, 2006, str. 88)

Trendem v online prostředí, jehož popularita stále roste, jsou slova z cizích jazyků, hlavně anglicismy. Především u mladých lidí jsou tyto výrazy považovány za moderní, výstižné a atraktivní. Navíc alespoň základní slovní zásobu v anglickém jazyce má dnes každý, takže anglicismy nejsou důvodem nepochopení ze strany komunikantů. (Jandová, 2006, str. 117)

Emoce, které nelze v psaném textu vyjádřit, jsou nahrazovány tzv. emotikony, které mají adresátovy napovědět, v jakém rozpoložení odesílatel píše. Mezi další charakteristické znaky online komunikace patří krátké zprávy, psaní nespisovným jazykem, nerozlišování malých a velkých písmen nebo slova přejatá z cizích jazyků (např. anglicismy). Komunikace přes internet se vyznačuje i dalšími jevy, tyto byly uvedeny pro představu o celé problematice.

Tato kapitola byla zaměřena na komunikaci. Procesu komunikace, popisu verbální a neverbální komunikace, základními pravidly. Velkým tématem je komunikace s dospívajícími, která není vždy jednoduchá, je potřeba mít snahu a trpělivost vést dobrý dialog, vcítit se do pocitů adolescentů, ale také jim nechat svobodu, když na rozhovor nemají náladu. Další oblastí je komunikace na internetu, která má svá specifika. Mezi ně patří nespisovnost, nerozlišování malých a velkých písmen, ale také absence emocí, které jsou nahrazovány emotikony a jinými grafickými znázorněními.

5. Volný čas a média

Náplň volného času se neustále proměňuje. V současné době je běžné trávit volný čas v přítomnosti digitálních technologií. To však s sebou nese jistá rizika i specifika, která budou v této kapitole popsána. Mezi nejčastější aktivity na internetu patří chatování s přáteli a hraní online her.

5.1. Definice volného času

Definice volného času je velké množství. Každý autor volí jiné pojmenování, proto je těžké vybrat pouze jednu z nich. Pro představu, jak volný čas různí autoři vnímají, zde bude uvedeno několik vybraných definic.

„Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, str. 274)

„Volným časem je všechnen čas, který nám zbude po splnění si všech povinností (pracovních, společenských/sociálních a rodinných) a po uspokojení biologických a fyziologických potřeb.“ (Kraus, 2006, str. 49)

„Je to čas, v němž člověk svobodně volí a dělá takové činnosti, které mu přinášejí radost, potěšení, zábavu, odpočinek, které obnovují a rozvíjejí jeho tělesné a duševní schopnosti, popř. i tvůrčí schopnosti. Je to čas, v němž je člověk sám sebou, nejvíce patří sám sobě, kdy koná převážně svobodně a dobrovolně činnosti pro sebe, popř. pro druhé, ze svého vnitřního popudu a zájmu.“ (Němec, 2002, str. 17)

Stašová, Slaninová, Junová ve své publikaci píše: *„Medializace volnočasového prostoru dětí a mládeže se uskutečňuje dvěma směry. Jednak aktivity médií směřující k dětem a mladým lidem jako k příjemcům a uživatelům (dítě jako objekt medializace). Na druhé straně samotné děti vyvíjejí mediální aktivity, mediálně tvoří (dítě jako subjekt medializace).“* (Stašová, Slaninová, Junová, 2015, str. 128)

Volný čas definuje každý autor jinak. Všeobecně by se dalo říci, že je to čas, který může člověk využít ke svým zájmům a koníčkům, odpočinku, odreagování od každodenních starostí. Na závěr je uvedena medializace volnočasového prostoru dětí a mládeže.

5.2. Volný čas a digitální technologie

Dospívající tráví velké množství času na internetu. Mezi nejčastější aktivity patří online komunikace a hraní online her. Takové chování je rizikové nejen z hlediska zdravotního, ale také z charakteru her, mezi které patří často ty násilné.

Rizikové chování je takové, které nějakým způsobem ohrožuje daného jedince, společnost nebo prostředí. Mezi rizikové chování patří lhaní, agresivita, záškoláctví, rizikové sexuální chování, hazard, extremismus, závislosti (mimo jiné na počítači) nebo třeba rizikové chování na internetu (spamování, sledování nevhodných stránek,...). (Sobotková, 2014, str. 40-41)

Autorka uvádí o hraní elektronických her: „*Hraní agresivních, násilných her může podporovat agresivní chování dětí a dospívajících, zejména u chlapců.*“ (Sobotková, 2014, str. 47-48)

Dolejš se ve své knize věnuje závislosti na internetu (netholizmus), který se projevuje psychickou závislostí. Tato závislost je srovnatelná s patologickým hráčstvím. Internet poskytuje uživateli anonymitu, díky které může jedinec změnit svou identitu, poskytovat nepravdivé informace o své osobě a vymýšlet si. Často odstraňuje zábrany v komunikaci s druhými, které mohou nastat v bezprostředním kontaktu. Zároveň uživateli poskytuje bezpečí a sounáležitost. Závislost na internetu se projevuje například omezováním jiných zájmových aktivit nebo sociální izolací. Závislí jedinci mohou po delší době pociťovat některé z těchto příznaků: problémy s páteří, zápěstím a končetinami, poruchy krevního oběhu, nízká míra soustředění, narůstající agrese, konflikty v mezilidských vztazích nebo otupění neverbálního projevu, zhoršený prospěch ve škole. (Dolejš, 2010, str. 69-70)

Adolescenti na internetu vyhledávají stránky s nevhodným obsahem, které jim jsou z důvodu špatného zabezpečení často přístupné. Jedná se o násilnický, sexuální a agresivní obsah. Mladiství často nemají problém sdělovat cizím osobám důvěrné informace o své osobě nebo se s cizí osobou dokonce sejit. (Dolejš, 2010, str. 73)

Suchá, Dolejš, Pipová, Maierová, Cakirpaloglu definují digitální hry takto: „*Digitálními hrami jsou tedy všechny elektronické hry, které je možné hrát prostřednictvím různých zobrazovacích zařízení, mezi něž patří počítač, mobilní telefon, tablet, herní konzole a další.*“ (Suchá, Dolejš, Pipová, Maierová, Cakirpaloglu, 2018, str. 27)

Digitální hry jsou charakteristické několika znaky: vyskytují se v nich pravidla, hráč využívá své schopnosti, např. strategické a logické myšlení. Cílem je vyhrát, mít největší počet bodů, odehrát co nejvíce úrovní. Ve hrách se objevuje konflikt, např. vůči protihráčovi. Hraní digitálních her bývá také označováno slovem gaming. Přitažlivost elektronických her spočívá v tom, že hráč přijal výzvu něco dokázat, něčeho dosáhnout. Častým důvodem, proč u hry jedinec tráví tolik času, je ponoření se do hry (ztráta představy o reálném čase) a skutečnost, že může do hry zasahovat, ne ji jen sledovat. Hry naplňují konkrétní vývojové potřeby dětí a adolescentů. V dětství se jedná o snaživost (úspěšnost). Té lze v dnešní době dosáhnout celkem snadno díky pestré škále her. Jedinec si může vybrat takovou, ve které se mu daří. U adolescentů se jedná o identitu, která u častých hráčů může být formována právě hrami. (Suchá, Dolejš, Pipová, Maierová a Cakirpaloglu, 2018, str. 27-29)

Porucha hraní internetových her, anglicky internet gaming disorder (IGD) je závislost na digitálních hrách. Mezi další internetové závislosti patří například závislost na kybersexu,

pornografii, blogování – autorském psaní, online nakupování nebo online vztazích. (Suchá, Dolejš, Pipová, Maierová a Capirpaloglu, 2018, str. 38)

Mezi následky nadměrného hraní elektronických her patří bolesti hlavy, krku, zad, prstů, zhoršené vidění, narušení denního rytmu v důsledku nespavosti, častého bdění, psychické poruchy. Dále nemoci pohybového ústrojí, riziko vzniku tzv. karpálního tunelu, únava a nenaplnění biologických potřeb jako je jídlo, spánek a hygiena. Adolescenti mívají neomluvené hodiny nebo chodí do školy pozdě a nepřipraveni, objevuje se zhoršený školní prospěch. V případě placených verzí her se u studentů, kteří většinou mají jen malé finanční prostředky, objevují krádeže a s tím spojené lhaní. U návykového hraní ztrácí jedinec zájem o jakékoliv jiné aktivity. Vztahy s blízkým okolím jsou často vyostřené. Následkem jsou deprese, výkyvy nálad, úzkost a sociální izolace. (Suchá, Dolejš, Pipová, Maierová a Capirpaloglu, 2018, str. 74-75)

Také Spitzer se věnuje následkům dlouhodobého hraní her. Zdůrazňuje, jak důležitý je kvalitní spánek, který hráči často nahrazují sezením u počítače. Jeho dlouhodobý nedostatek způsobuje nefunkčnost slinivky břišní, která vede až k cukrovce, dále je to nadváha, oslabená imunita, větší riziko vzniku rakoviny nebo kardiovaskulární onemocnění. Hráči se velmi často vyhýbají volnočasovým a skupinovým aktivitám, které jsou v jejich věku tak důležité pro vlastní formaci a při hledání místa v kolektivu. S tím souvisí úbytek fyzické aktivity. Při hraní digitálních her se objevuje i stres, který má za následek ubývání neuronů v mozku, což narušuje koncentraci a paměť. Ve stáří může stres vést až k demenci, stejně tak nadváha a diabetes. Závislostní hraní způsobuje deprese. Uživatel médií se nemusí stát závislým pouze na médiích, ale také na jiných závislostních látkách v důsledku ztráty sebekontroly. (Spitzer, 2014, str. 233-245)

Spitzer ve své publikaci popisuje následky hraní videoher ve vztahu ke školnímu prospěchu. Uvádí, že děti, které tráví čas u videoher, o 30% méně čtou a také se méně věnují domácím úkolům. Více času hraním tráví chlapci. Spitzer dále popisuje výzkumy, které potvrdily, že děti vlastní herní konzole začaly mít problémy ve škole, hlavně s učením, konkrétně s psaným jazykem. Čím více času u her, tím více problémů s prospěchem.

Často jsou dětem pořizovány digitální hry s odůvodněním, že by je jinak vrstevníci nepřijali, ztratily by své kamarády. Paradoxem je, že právě volný čas trávený s médii způsobuje konflikty ve vztazích a zhoršuje sociální dovednosti. (Spitzer, 2014, str. 169-177)

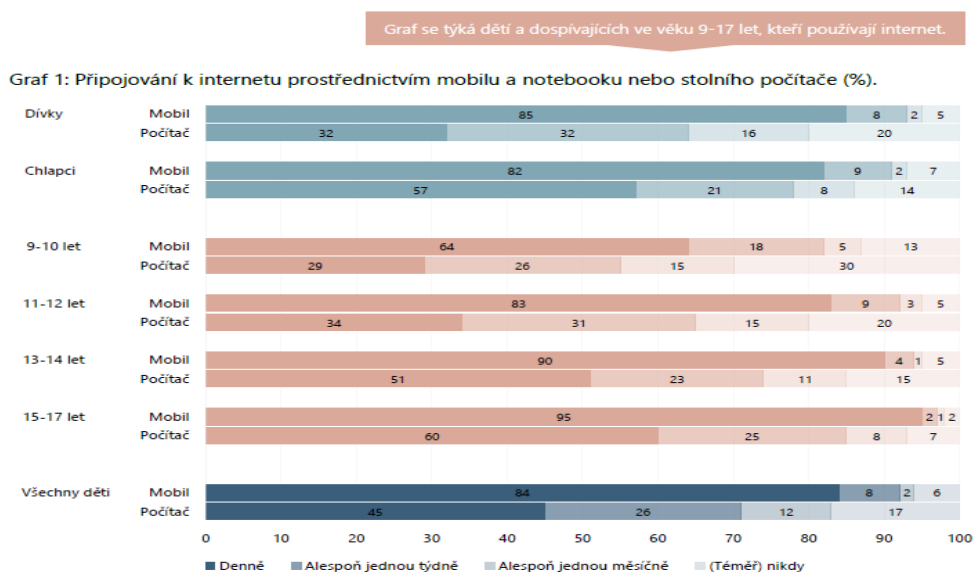
Spitzer varuje: „ *Není lhostejné, co děti a mladiství celý den dělají, neboť to v jejich mozcích zanechává stopy. V případě počítačových her je to narůstající násilnictví, otupělost vůči reálnému násilí, sociální osamělost a snížená šance na vzdělání.* “ (Spitzer, 2014, str. 184)

Zvláště u dospívajících se v čím dál větší míře objevuje tzv. multitasking. Je to způsob, jak dělat co nejvíce věcí najednou. Například vyřizovat elektronickou poštu, chatovat s přáteli, volat s kamarádem a psát domácí úkol. Takové chování vyžaduje rychlé přenášení pozornosti z jedné aktivity na druhou. Paradox je, že multitaskeré jsou více náchylní na rozptýlení a mají delší reakční dobu, také jim dělá obtíže ignorovat bezvýznamné podněty. Užívání více médií zároveň, zdá se, nepřináší žádné výhody. (Spitzer, 2014, str. 204-211)

Projekt EU Kids Online IV v České republice probíhal od října 2017 do února 2018 na základních a středních školách v České republice. Zaměřoval se na děti a dospívající ve věku 9-17 let a jejich online aktivity a rizika na internetu. Zde budou představeny výsledky, které lze vztáhnout k této kapitole. (Masarykova univerzita, 2018)

„Děti a dospívajících jsme se nejprve ptali na to, jak často jsou online nebo používají internet na mobilním telefonu a na notebooku nebo stolním počítači. Jejich odpovědi jsou znázorněny v Grafu 1.“ (Masarykova univerzita, 2018)

Graf 1: Připojování k internetu prostřednictvím mobilu a notebooku nebo stolního počítače (%).

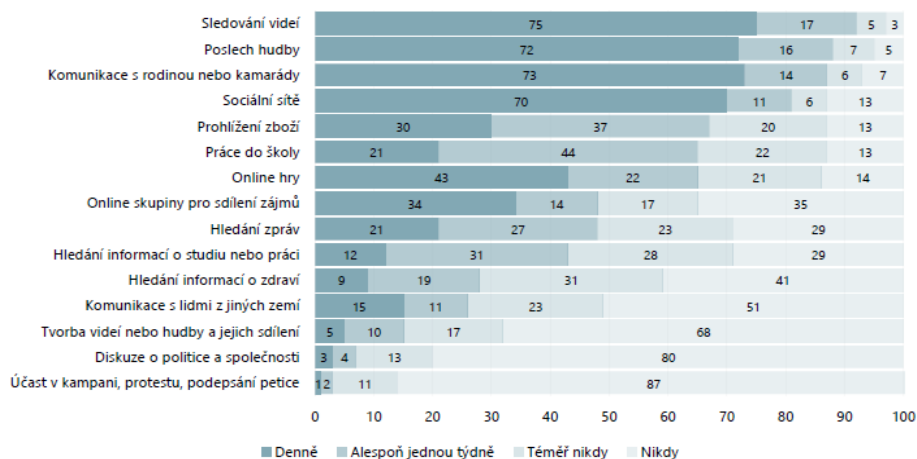
Znění otázky: Jak často jsi online nebo používáš internet na následujících zařízeních? (a) Mobil/chytrý telefon, (b) Stolní počítač nebo notebook.

„V dotazníku jsme se dále ptali, k čemu děti a dospívající internet používají. Ptali jsme se konkrétně na to, jak často jednotlivé činnosti dělali v posledním měsíci. Aktivitu, kterými všechny děti a dospívající strávili svůj čas na internetu v posledním měsíci alespoň jednou týdně a více, jsou znázorněny v Grafu 3 od nejčastější aktivity po nejméně častou.“ (Masarykova univerzita, 2018)

Graf 2: Aktivity na internetu, do kterých se děti a dospívající zapojili během posledního měsíce (%).

Graf se týká dětí a dospívajících ve věku 9-17 let, kteří používají internet a v posledním měsíci se zapojili do některé z uvedených aktivit.

Graf 3: Aktivity na internetu, do kterých se děti a dospívající zapojili během *posledního měsíce* (%).

Znění otázky: Jak často jsi NA INTERNETU v posledním měsíci dělal/a tyto věci?

Drtivá většina adolescentů uvádí, že používají svůj mobilní telefon, aby si zkrátili dlouhou chvíli. To však není jediný způsob. Důležité je také spojení s kamarády, vrstevníky a učení se novým věcem. Mobilní telefony umožňují komunikaci, aniž by se lidé museli setkat tváří v tvář, to může některým lidem vyhovovat. Nepřítomnost mobilního telefonu, z jakéhokoliv důvodu, často vyvolává u jejich majitelů nepříjemné emoce, například nejistotu, úzkost. (Pew Research Center, 2019)

Z uvedeného průzkumu je zřejmé, že trávení volného času mladistvých v online prostředí je skutečné. Nejedná se pouze o nějaké domněnky, které by kritizovaly mladou generaci. Nedá se říci, že používání médií nemůže být prospěšným pomocníkem. Na druhou stranu je dobré podívat se na rizika, na která upozorňuje celá řada autorů a která jsou prokázána. Je to úkol nejen rodičů, ale také pedagogů, aby upozorňovali na následky dlouhého vysedávání u počítačů a mobilů a dokázali dospívající motivovat k aktivnímu a smysluplnému trávení volného času.

6. Vrstevnícké vztahy a vztahy s dospělými

6.1. Charakteristika vztahů v období dospívání

Vztahy jsou nedílnou součástí života každého člověka. V období dospívání se jedinec snaží zorientovat ve svém životě i ve světě. Vztahy jsou zatěžkávány přívaly emocí, snahou vymezit se vůči dospělým, touhou najít sebe sama. Silnější vztahy vznikají s přáteli, vrstevníky, kteří jim jsou nejbližšími lidmi. Pouto mezi rodiči a jejich dětmi se přetváří v nové, kde jsou si spíše rovnocennými partnery. Některé dospělé adolescenti považují za své vzory – v chování, myšlení, postojích ke světu. To je příležitost přiblížit se mladým lidem a být jim nápomocen v jejich obtížné situaci, jakou dospívání je.

Adolescenti mají v období dospívání důležitý úkol, odpoutat se od svých rodičů. Už nejsou děti a jejich vztah s rodiči se mění. Je důležité, aby si tuto změnu uvědomili také rodiče a svým dospívajícím dali potřebnou volnost. Aby svým dětem nevnucovaly svoje názory, nenutili je mluvit, když nechtějí, respektovali jejich výstřední styl oblékání a měnící se styl komunikace. Adolescenti mívají strach z budoucnosti. Chtěli by ji mít pod kontrolou, ale nejde to. Když si uvědomí tuto bezbrannost, můžou se začít dívat před sebe. Dospívající mají tendenci utíkat – trávit čas za školou, chodit domů pozdě, nebo třeba i cestovat za hranice. Jsou to pro ně chvíle svobody, kdy nad nimi dospělí nemají žádnou moc. Podle autora to však není nic patologického, ale naopak přirozené hledání nezávislosti. (Rufo, 2009, str. 108-110)

V tomto období je důležitý nejlepší kamarád, se kterým může jedinec sdílet všechny své pocity a zážitky. Tráví spolu téměř veškerý volný čas a dobře si rozumí. A vidí v tom druhém bezchybnou bytost. Dospívající se snaží odpoutat od své rodiny, aby mohl přilnout ke svému dobrému kamarádovi, který se stává parťákem v dobrém i ve zlém. Autor je názoru, že v momentě, kdy si je adolescent jistý sám sebou a už se necítí ztracen ve světě, měla by se jeho a kamarádova životní cesta rozdělit. Takové rozhodnutí může otevřít nové životní cesty. Rufo si však nenamlouvá, že je takový krok lehký. Je těžký a jedinec může pociťovat ztrátu po celý život. (Rufo, 2009, str. 111-112)

V období dospívání se objevují první lásky, které jsou často jen chvilkové, ale o to intenzivnější. Důležité je i první zklamání, rozchod. Ten může vést k depresím a pochybnostem o sobě samém. Pak přicházejí další lásky, ale tu první si většinou lidé pamatují celý život. (Rufo, 2009, str. 115-116) Také se mluví o mezigeneračním přenosu, kdy adolescenti vnímají vztah svých rodičů a ten je pak ovlivňuje v jejich vztazích a ve výběru partnera. Intenzivní romantické vztahy dívek vůči opačnému pohlaví a jejich nenaplnění jsou v mladším školním věku spojovány s depresí a rizikovým chováním. (Macek, Lacinová, 2006, str. 60) „*Otázkou*

zůstává, zda předčasný partnerský vztah s sebou může přinášet určité projevy rizikového chování, nebo zda adolescenti s projevy rizikového chování vyhledávají partnerské vztahy dříve než jejich vrstevníci.“ (Macek, Lacinová, 2006, str. 61)

Autoři Macek, Lacinová se ve své publikaci také zabývají vztahy dospívajících. Píší: *„Vážné konflikty a nepochopení je ovšem třeba oddělovat od potřeby sebeprosazení v rodině a vůči rodičům. Ta se objevuje hned na počátku dospívání, v průběhu adolescence se pak rozšiřuje na potřebu akceptace vlastní osoby a ke konci období dospívání i na potřebu posílení osobní autonomie.*“ (Macek, Lacinová, 2006, str. 26) Dále uvádí, že ve vrstevnických vztazích je důležité prosazení sociální prestiže, v rodině jde o zrovnoprávnění pozic. Velkou roli hraje také kladný přístup rodičů k adolescentům v oblasti komunikace a naslouchání. To má celkově pozitivní dopad na vzájemné vztahy. Bylo zjištěno, že kladný nebo negativní postoj matky/otce má vliv na sebedůvěru dospívajících. Adolescent klade důraz na svou jedinečnost a autentičnost, zároveň má touhu identifikovat se s některou subkulturou nebo komunitou svých vrstevníků, proti jiným skupinám se zase jasně vymezit. Ať si to dospívající uvědomují, nebo ne, často jsou jejich životní hodnoty hodně podobné hodnotám jejich rodičů. (Macek, Lacinová, 2006, str. 26-29) Autoři představují sociální oporu jako způsob zvládnání obtížných životních situací za pomoci rodiny a blízkých lidí. V období dospívání jsou největší oporou vrstevníci, kteří jsou jedinci kdykoliv k dispozici, se kterými může dotyčný řešit své každodenní strasti a radosti. Rodiče jako sociální opora ustupují do pozadí. (Macek, Lacinová, 2006, str. 48-49)

Někteří adolescenti navazují v dospívání vztahy s nepříbuznými dospělými. K těmto kontaktům se dostanou přes zájmové činnosti, sportovní oddíly, školu a domov mládeže, brigádu, potkávají se s přáteli svých rodičů nebo sousedy. Někdy se však objevují názory, že dospívající tráví více času se svými vrstevníky než s dospělými. Výjimku tvoří pouze učitelé a vychovatelé. A to z důvodu, že žáci tráví ve škole velkou část dne. Jiná situace je v tradičních společnostech, kde kladou důraz na rodinné oslavy, události v komunitě, při nichž se sejde celá vesnice. Děti více pomáhají svým rodičům s prací, setkávají se se sousedy. Vztahy adolescentů s dospělými se také liší podle země, kde vyrůstají. (Macek, Lacinová, 2006, str. 83-86) Někteří učitelé žijí v omylu, že s adolescenty by neměli navazovat bližší kontakt, protože si to dospívající nepřejí, mohlo by jim to ublížit. Opak je ale pravdou. Žáci, kteří jsou tímto způsobem učiteli odmítáni, mohou mít tendence snížit svoji aktivitu v hodinách a v sociálních vztazích. Na druhou stranu může žák při navazování vztahu s učitelem vnímat riziko, že se stane tzv. učitelovým oblíbencem, což by negativně proměnilo jeho postavení ve třídě a vztahy se spolužáky. (Macek, Lacinová, 2006, str. 88-90)

V období dospívání bývají vyostřené vztahy s rodiči. Jedním z důvodů může být snaha adolescentů odpoutat se od nich, postavit se na vlastní nohy, stát se dospělým. Zároveň zesilují vrstevnické vztahy. Často se to projevuje silným kamarádstvím s jedním nebo více vrstevníky, se kterými tráví veškerý volný čas. Patří sem i první romantické vztahy. A s nimi spojené rozchody, které jsou často bolestné. Dospívání je složité období hledání sebe sama, navazování nových vztahů a proměnou těch stávajících.

6.2. Vztahy v mediálním světě

Navazování vztahů v mediálním světě je fenomén zvláště dnešních dospívajících. Nejedná se pouze o komunikaci a udržování vztahů se svými dávnými kamarády, které poznali tváří v tvář, ale také navazování nových vztahů s lidmi, které naživo nikdy neviděli a možná ani nikdy neuvidí. Někteří dospívající si uvědomují riziko těchto vztahů a nepřikládají jim takový význam. Část adolescentů je však v ohrožení, protože důvěřuje lidem, jejichž pravá identita jim je skrytá.

Internet se stal běžným komunikačním médiem. Komunikace zde probíhá nejčastěji formou textových zpráv nebo telefonicky (příp. pomocí videohovoru). Velkým trendem v online komunikaci se stala multiplicita. Tento pojem označuje fenomén, kdy si (především adolescenti) dopisují s více přáteli zároveň. Důvodem takového chování je především maximální využití času tráveného v online prostoru. Dospívající nabývají dojmu, že jsou důležití, nemají čas, mají tolik přátel, že nestíhají odpovídat. Často se také vyskytuje nutkání rychle odpovědět na příchozí zprávu, někdy i na úkor přerušování právě vykonávané činnosti, což může vést k narušení pozornosti. Na druhou stranu výhodou komunikace v online prostoru je, že si člověk může svoji odpověď pečlivě rozmyslet, což v reálné komunikaci není možné, nebo je to vnímáno negativně. Velké množství adolescentů vnímá internet jako místo, kde nad nimi nemá nikdo kontrolu, kde nemusí dodržovat žádná pravidla a kde platí jiné normy než v běžném životě. Nebezpečím virtuální komunikace je snadná změna identity – vydávání se za někoho jiného, aniž by to ostatní poznali. Riziko je možné vidět v tom, že virtuální svět se pro adolescenty může stát důležitějším než ten reálný. Navazování vztahů na sociálních sítích je velmi jednoduché a rychlé. A je velká pravděpodobnost, že člověk nalezne takzvaného přítele, se kterým si bude rozumět, budou sdílet společné zájmy. Nevhodný nebo nezajímavý vztah je naopak velmi lehké opustit bez jakékoliv snahy o řešení (problému). V některých případech se dospívající snaží virtuální vztahy převést do reálného světa. A to tím, že přátele, které poznali na internetu, chtějí poznat i doopravdy. Virtuální prostředí se tak stává prostředkem k navázání opravdových přátelství. Někdy však přichází zklamání, že dotyčný není takový, jaký se

prezentoval v médiích. Starší adolescenti si toto riziko uvědomují a dávají přednost seznamování v reálném světě. U mladších adolescentů je navazování vztahů online často považováno za zábavu, nepřisuzují mu větší vážnost, nemají v úmyslu na takovém vztahu dále pracovat, rozvíjet ho. Nebezpečím virtuálního prostředí je sexuální tematika, na kterou je snadné narazit. Může se jednat o sexuálně laděný text, fotky nebo také sexuální obtěžování. Problémem je i špatné zabezpečení stránek vůči příliš mladým uživatelům a snadný přístup k pornografickému materiálu. (Macek, Lacinová, 2006, str. 164-172)

Adolescenti nepoužívají mobilní telefony pouze k psaní SMS, ale také k hraní her a dalším činnostem. Mladí lidé mobilní telefon personalizují díky nepřebornému množství krytů, které mohou libovolně střídat a dávat tak najevo něco o sobě samém. Nejčastěji probíhá výměna zpráv mezi kamarády a partnery. S rodiči si spíše volají. Dospívající jsou zvyklí mít mobilní telefon neustále u sebe, i přes noc. Může být vnímán jako součást identity. Výjimkou není komunikace s člověkem, který se nachází jen několik metrů či ulic od nich. Výhodou je rychlost komunikace. Mladí si dnes neumí vůbec představit život bez mobilního telefonu, v takové situaci se cítí neúplní, že jim něco chybí. Rodiče ho využívají jako nástroj kontroly, co jejich potomek dělá, kde se nachází, jak se má,... Na druhou stranu se adolescenti proti takové kontrole můžou docela lehce bránit, např. vypnutím mobilního telefonu, ztišením vyzvánění nebo jen nezvedáním příchozích hovorů a ignorováním příchozích zpráv. Pro dospívající je pozitivem neustálá dostupnost a rychle poskytnutá pomoc v nelehké situaci. SMS zprávy jsou posílány s největší intenzitou ve večerních hodinách, kdy mají dospívající volný čas. Jejich nevýhodou je, že při nich není poznat, jak se odesílatel tváří, jaký je tón jeho hlasu, proto může být výklad SMS jiný, než jaký byl záměr odesílatele. Přes mobilní telefony se dnes běžně řeší hádky a konflikty, pro zúčastněné bývá jednodušší vyjádřit se pomocí textu, mají více času na promyšlení odpovědi. (Macek, Lacinová, 2006, str. 178-191)

Online prostředí se promítá do vztahů dospívajících s opačným pohlavím. Dvojice je díky sociálním sítím v neustálém spojení, můžou sdílet své aktuální nálady a zážitky. Občas jsou média zdrojem žárlivosti nebo nejistoty v jejich vzájemném vztahu. Jsou také prostředím, kde může dotyčný veřejně vyznat, co cítí ke své milované osobě. Nebo se naopak vyjádřit ke vztahům ve svém okolí, u svých kamarádů, zda s nimi souhlasí, podporuje je. Nevýhoda může být spatřována v tom, že dvojice je pod drobnohledem přátel, kteří vidí, co se v jejich vztahu děje. Textové zprávy a hovory přes mobilní telefon jsou využívány také k oznámení o ukončení vztahu. Takové chování je velkou částí adolescentů považováno za nevhodné, přesto se to děje. (Pew Research Center, 2015)

Vztahy adolescentů a rodičů se proměňují, stávají se rovnocennými partnery. Dospívání je obdobím velkých kamarádství, plných důvěry, ale občas také zklamání. Objevuje se první zamilování a první vážné vztahy, které jsou prožívány naplno, radostně, plné emocí. S tím souvisí také časté zklamání z toho, že vztah nevydržel, pouto mezi nimi nebylo příliš pevné. Automatickou součástí dnešního světa je komunikace v online prostředí, prezentování se vzhledem vlastního mobilního telefonu. Vztahy na internetu mohou být brány na lehkou váhu, ze zvědavosti, bez závazku. Někteří dospívající si naštěstí rizika médií uvědomují a preferují bezprostřední navazování vztahů se skutečnými lidmi. Je úkolem především rodičů a pedagogů upozorňovat na rizika, která v mediálním světě mladistvým hrozí.

7. Výzkumné šetření

Dnešní svět se rychle mění. Dospívající jsou citlivou skupinou, která dokáže rychle reagovat na změny ve společnosti a přizpůsobit se jim. Může se to týkat oblasti módních trendů, odívání, stylu komunikace, používání nových technologií nebo také ve vztahu k ostatním. Profese sociálního pedagoga má velice blízko k adolescentům, ať už se jedná o jakoukoli pracovní pozici v oblasti pedagogiky a sociální práce. Je to příležitost mít na mladistvé dobrý vliv. Postoj k mladé generaci však může být ovlivněn třeba právě novými trendy, které dospělí vždy nemusí přijmout za vlastní. Je dobré se tedy podívat na to, jak tyto trendy ovlivňují vztah vychovatelů k dospívajícím na domovech mládeže.

Zde budou verifikovány hypotézy, které se snažilo potvrdit kvantitativní šetření.

Cílem výzkumu je zjistit, jak chování ve zvolených životních oblastech ovlivňuje názory vychovatelů na adolescenty. Konkrétně byly zvoleny módní trendy, komunikace, trávení volného času za pomoci digitálních technologií a vztahy.

Na konci výzkumné části bude zodpovězena základní výzkumná otázka: Jak vychovatelé vnímají vybrané životní oblasti adolescentů?

Cílem výzkumu je zjistit, zda vybrané životní oblasti středoškolské mládeže mají vliv na názor vychovatelů na adolescenty.

Dílním cílem je:

1. Zjistit, jak vychovatelé pohlíží na módní trendy adolescentů.
2. Zjistit, co si vychovatelé myslí o tom, jak adolescenti komunikují se světem.
3. Zjistit názor vychovatelů na trávení volného času v přítomnosti digitálních technologií u adolescentů.
4. Zjistit, jak vychovatelé vnímají vztahy dospívajících mezi sebou navzájem i k dospělým.

Hypotézy

Hlavní:

Životní styl adolescentů má vliv na názory vychovatelů na mladou generaci.

Mezi specifické znaky adolescence patří vymezování se vůči dospělým, navazování vztahů s opačným pohlavím, snaha o vytvoření vlastní kultury. Dospívající odmítají životní styl svých rodičů, až příliš dbají o svůj zevnějšek. Takto popisuje období dospívání Vágnerová (2000, str. 253-262), Říčan (2014, str. 191-194). Janošová (2008, str. 209-212) se zmiňuje o tom, že na dospívající je vyvíjen určitý tlak ze strany okolí, aby přijali svou mužskou a ženskou roli. Vůči druhým jsou netolerantní, kritičtí, chování dospělých odmítají.

Dílčí:

1. Dnešní módní trendy mají vliv na postoj vychovatelů k adolescentům.

„Ochota mladých přijímat módní novinky a tím se podílet na jejich šíření a propagaci se může dostat do konfliktu s konzervativnějším životním stylem starších lidí.“ (Skarlantová, 2007, str. 97-98) Autorka také zmiňuje stírání mezigeneračních rozdílů. Dnes je podporován mladistvý vzhled u všech věkových kategorií. Záleží na vkusu každého jednotlivce, jestli módní novinku přijme, nebo odmítne. Každá novinka má však svoji životnost. Skarlantová (2007, str. 98-99) *„Subkultura mládeže je typ subkultury vázaný na specifické způsoby chování mládeže, na její sklon k určitým hodnotovým preferencím, akceptování či zavržení určitých norem, životní styl odrážející podmínky života.“* (Smolík, 2010, str. 35) Rufo (2009, str. 117-118) považuje skarifikaci, tetování a piercing za módní trend mladistvých, způsob, jak se ztotožnit se skupinou. Z jeho pohledu se však jedná o ubližování si. Dále uvádí, že někteří adolescenti chodí neupravení, aby tak rozzlobili své rodiče. Hypotézu sytí otázky 1- 5.

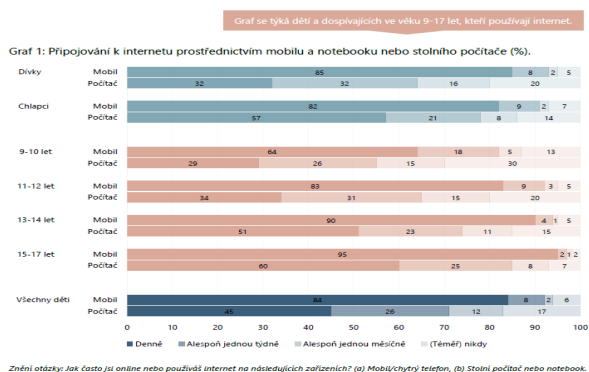
2. Existuje vztah mezi stylem komunikace dospívajících a neporozuměním ze strany vychovatelů.

Dospělí se mají vůči dospívajícím chovat s respektem a úctou. Důležité je naslouchání, vnímání neverbální komunikace adolescentů a respektování jejich přání, např. že o dané věci nechtějí nyní mluvit. Někdy se vyplatí být zdrženliví, může to vést k otevření se ze strany dospívajících. (Leman, 2014, str. 41-50). Carr-Gregg, Shale (2010, str. 112-115) zdůrazňují odpuštění, naslouchání, důvěru, že zvládnou daný úkol. Respektování soukromí adolescentů. Případné konflikty by se měly řešit v klidu, bez emocí a osobních útoků. Tuto hypotézu sytí otázky 6 – 10.

3. Existuje souvislost mezi tím, jakou mají vychovatelé představu o čase, který adolescenti tráví s médii a mezi reálným časem, který s digitálními prostředky adolescenti opravdu tráví.

„Děti a dospívajících jsme se nejprve ptali na to, jak často jsou online nebo používají internet na mobilním telefonu a na notebooku nebo stolním počítači. Jejich odpovědi jsou znázorněny v Grafu 1.“ (Masarykova univerzita, 2018) Hypotézu sytí položky 11 – 17.

Graf 3: Připojování k internetu prostřednictvím mobilu a notebooku nebo stolního počítače (%).

4. Vychovatelé vidí souvislost mezi tím, jak se adolescenti odpoutávají od rodičů a navazují bližší vztahy s vrstevníky.

Vztah mezi rodiči a jejich dospívajícími dětmi se proměňuje. Dospívající se odpoutávají od rodičů, začínají se osamostatňovat. Mají rádi volnost, vlastní styl oblékání i komunikace. V tomto momentu se stává nejbližší osobou kamarád, se kterým adolescent tráví většinu času a sdílí celý svůj život. (Rufo, 2009, 108-112) Macek, Lacinová (2006, str. 48-49) uvádějí, že v dospívání jsou největší oporou právě vrstevníci, se kterými může dotyčný sdílet svůj život, navzájem se podporovat. Tuto hypotézu sytí položky 18 –23.

7.1. Metodologie

Empirická část diplomové práce bude vycházet z kvantitativního výzkumu. Ten byl zvolen z důvodu většího množství nasbíraných dat, což odpovídá typu respondentů, na které je zaměřen i cíl výzkumu.

Kvantitativní šetření snadněji obsáhne velké množství respondentů za krátký časový úsek. Sběr dat pomocí dotazníku je rychlejší a snadnější než kvalitativní šetření.

Průcha charakterizuje empirický výzkum jako způsob vědeckého zkoumání, jehož předmětem jsou jevy edukační reality, cílem jsou konkrétní zjištění, která jsou většinou prezentována ve formě kvantitativních dat. Zahrnuje řadu metod empirického výzkumu. (Průcha, 1995, str. 14)

„Dotazník bývá definován jako metoda pro hromadné shromažďování dat (informací) pomocí písemně zadávaných otázek (položek dotazování). Je to jedna z nejpoužívanějších metod výzkumu v pedagogice, psychologii, sociologii, ve výzkumu veřejného mínění aj.

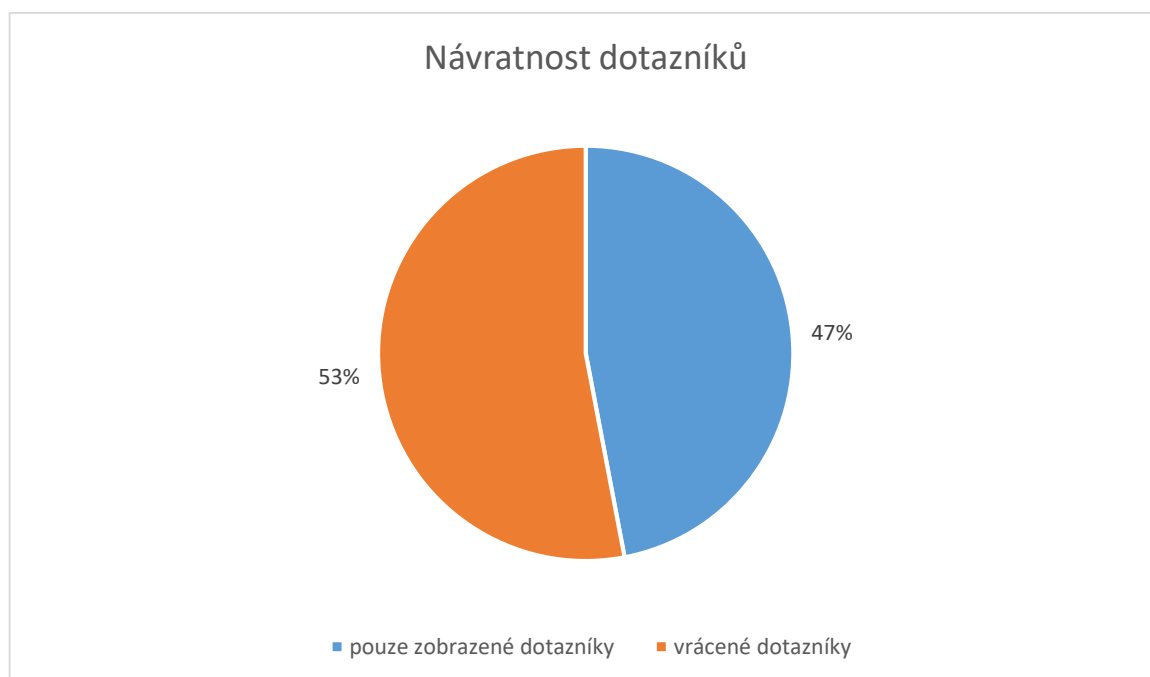
v pedagogickém výzkumu je dnes aplikována zejm. pro zjišťování názorů a postojů žáků, učitelů, rodičů aj.“ (Průcha, 1995, str. 43)

„Pokud hovoříme o kvantitativně orientovaném výzkumu v pedagogice, můžeme jej vymezit jako záměrnou a systematickou činnost, při které se empirickými metodami zkoumají (ověřují, verifikují, testují) hypotézy o vztazích mezi pedagogickými jevy.“ (Chráska, 2016, str. 11)

7.2. Sběr dat

Sběr dat proběhl prostřednictvím elektronického dotazníku, který obsahoval 23 otázek. Z toho 18 otázek bylo uzavřených – odpovědi typu ano x ne a škálovací s více variantami odpovědí. Polouzavřené otázky byly čtyři – v nich bylo možné napsat vlastní odpověď, pokud respondent nesouhlasil s žádnou nabízenou, příp. bylo možné doplnit, okomentovat volbu odpovědi. A jedna otevřená otázka, která dávala prostor pro vlastní odpověď. Výzkum probíhal napříč celou Českou republikou. Celkem bylo osloveno 240 domovů mládeže ve 147 městech napříč všemi kraji. Ve většině případů byl dotazník poslán na e-mailové adresy vedoucích konkrétních domovů mládeže s tím, že byli požádáni o přeposlání odkazu svým kolegům/kolegyním. Kontakt na vychovatele byl získán z webových stránek jednotlivých škol nebo domovů mládeže. Pokud byly k dispozici kontakty i na vychovatele (mimo vedoucích domovů mládeže), byl dotazník zaslán i na jejich e-mailovou adresu.

Graf 4: Návratnost dotazníků.

7.3. Výzkumný soubor

Dotazník mířil přímo na vychovatele působící na domovech mládeže, proto byl zasílán pouze vychovatelům na jejich pracovní e-mail. Tato cesta byla zvolena jako nejjednodušší pro navázání kontaktu a přímé zaměření na cílovou skupinu. Vzhledem k situaci okolo pandemie Covid-19 se ukázala také jako jediná možná. Nevýhodou byla nemožnost sledovat, od koho se vracely vyplněné dotazníky. Není tak dohledatelné, kdo dotazník vyplnil, případně přeposlal kolegům/kolegyním, a kdo ne. Lze pouze vyčíslit, kolik domovů bylo osloveno, jak už bylo zmíněno výše.

V rámci předvýzkumu bylo osloveno několik domovů mládeže. A to v termínu 18.1.-31.1.2021 Pracovníci měli kromě vyplnění dotazníku také napsat, zda se jim položky dotazníkového šetření zdály srozumitelné, příp. jestli by nějaké přeformulovali nebo některé otázky nepochopili. Veškeré odpovědi ohledně srozumitelnosti dotazníku byli kladné, tedy že neměli problém s pochopením položek. Proto byl dotazník zachován v této formě bez dalších úprav. Předvýzkumu se zúčastnilo 18 respondentů.

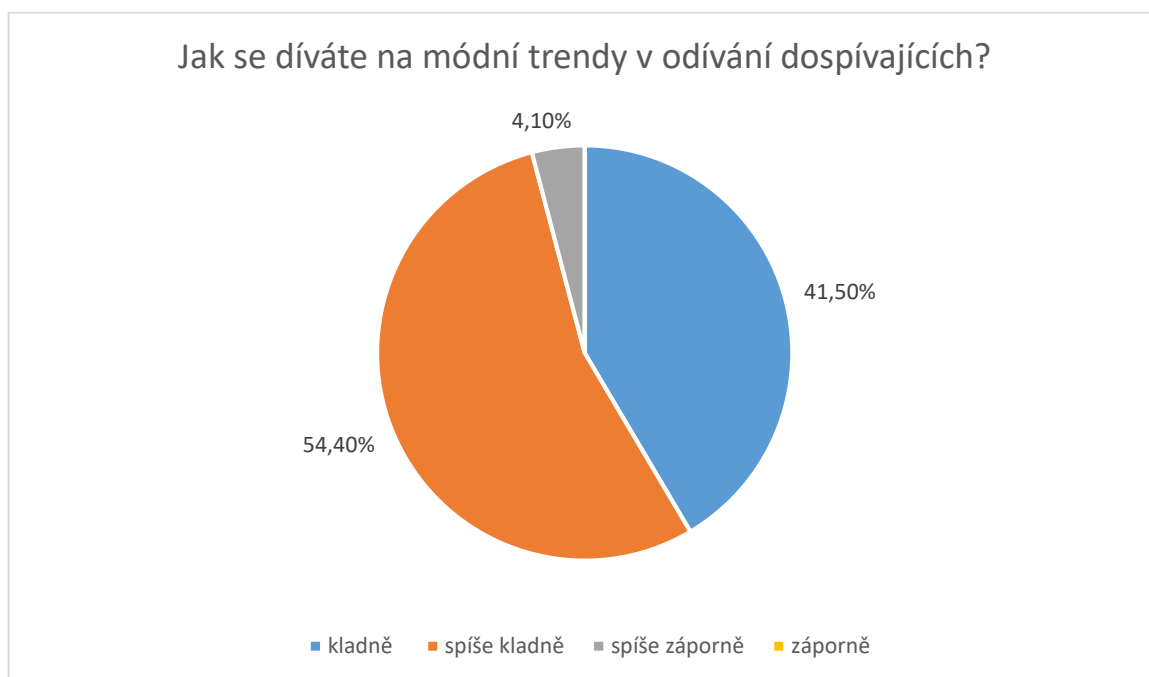
7.4. Analýza dat

Dotazník obsahoval třiatdvacet otázek. Vyplnilo ho 217 respondentů. A to od 1.2.2021 do 24.2.2021. Žádný dotazník nemusel být vyřazen pro svoji neúplnost. Nasbírané odpovědi zde budou zpracovány.

1. První otázka dotazníku se ptala, jak se vychovatelé dívají na módní trendy v odívání dospívajících.

Největší množství respondentů zvolilo odpověď, že módní trendy u dospívajících vnímají spíše kladně (41,5 %). Druhá nejčastější odpověď měla 41,5 %, kladně. Variantu spíše záporně uvedlo 4,1 %. Nikdo z dotazovaných nevybral možnost záporně. Lze tedy říct, že vychovatelé nahlíží na odívání dospívajících spíše pozitivně.

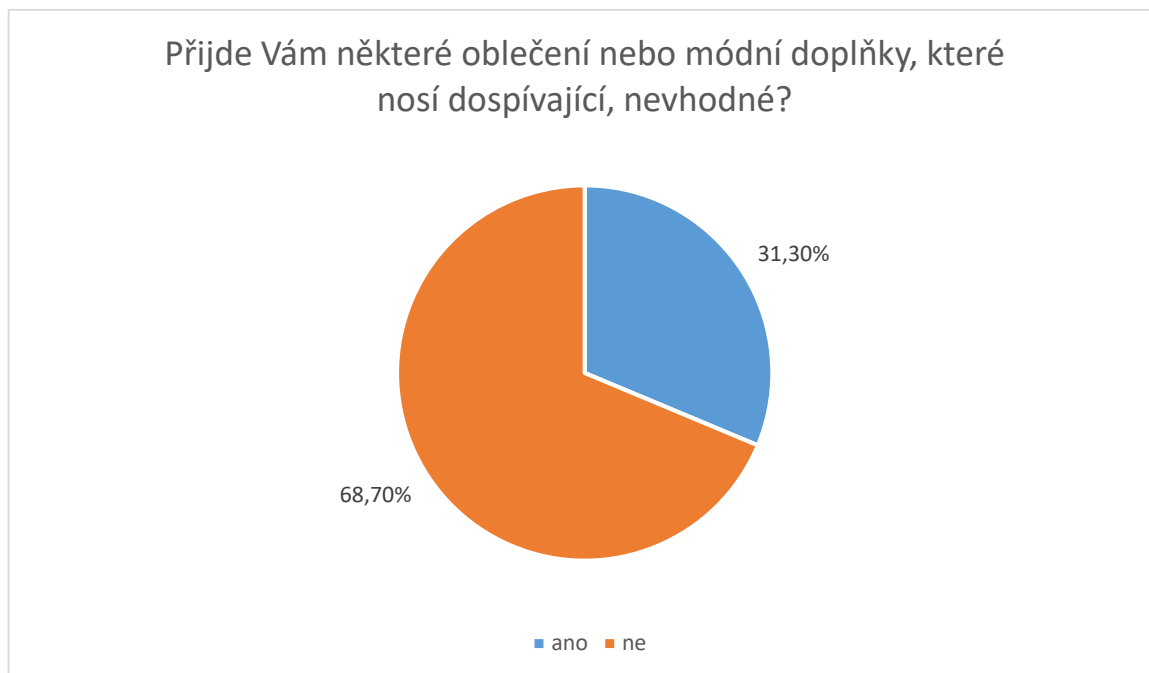
Graf 5: Jak se díváte na módní trendy v odívání dospívajících?

2. Následně byli respondenti dotazováni, zda se jim zdá oděv nebo módní doplňky adolescentů nevhodné.

Nadpoloviční většina respondentů odpověděla ne (68,7 %), menší část pak ano (31,3 %). Připojena byla ještě doplňující otázka, která směřovala k těm, kteří zvolili ano a ptala se, v čem konkrétně jim oblečení a módní doplňky přijdou nevhodné. Zde je několik odpovědí: „V mnohých případech přílišné odhalování.“, „Nevhodné vzhledem k počasí - holá záda, holé kotníky...“, „Dívka, která místo náhrdelníku nosila odpad (šlo o kusy kovu, třeba i plechovky), vše bylo čisté a ona to nazývala uměním, ale nebezpečné jí i okolí.“, „Nevhodné mi přijdou výstřední doplňky na kulturních akcích: do divadla, plesy, společenské události apod.“, „Příliš výstřední, někdy za hranou etiky.“, „Pokud tím propagují návykové látky nebo tím sympatizují s různými extremistickými skupinami.“, „Sprosté nápisy.“

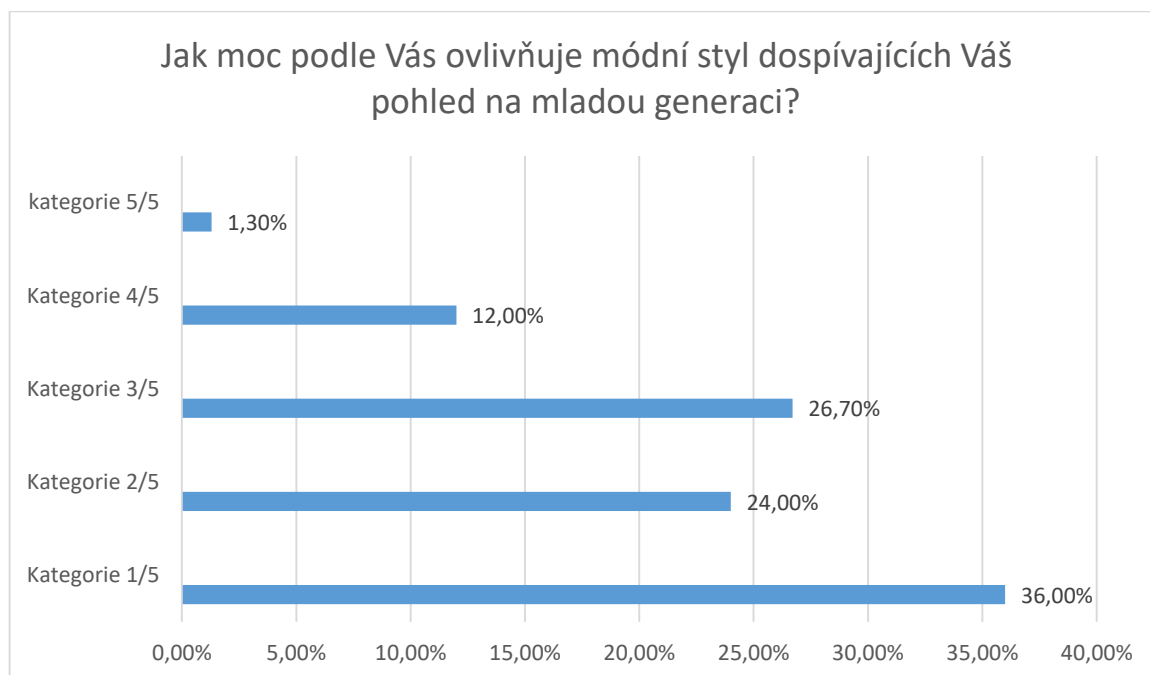
Graf 6: Přijde Vám některé oblečení nebo módní doplňky, které nosí dospívající, nevhodné?

3. Třetí otázka se týkala módních stylů dospívajících a toho, jak ovlivňují názory vychovatelů na mladou generaci.

Z výsledku vyplývá, že vychovatelé se necítí být ovlivněni tím, jakou módu adolescenti preferují. Vliv 1/5 uvedlo 36 % dotázaných, 2/5 přiznalo o něco méně (24 %). Druhý nejvyšší počet získalo 3/5 (26,7 %), zato 4/5 jen 12 % a 5/5 zvolilo pouhých 1,3 % dotazovaných. Zdá se tedy, že móda nemá příliš velký vliv na vychovatele a jejich názory na mladou generaci.

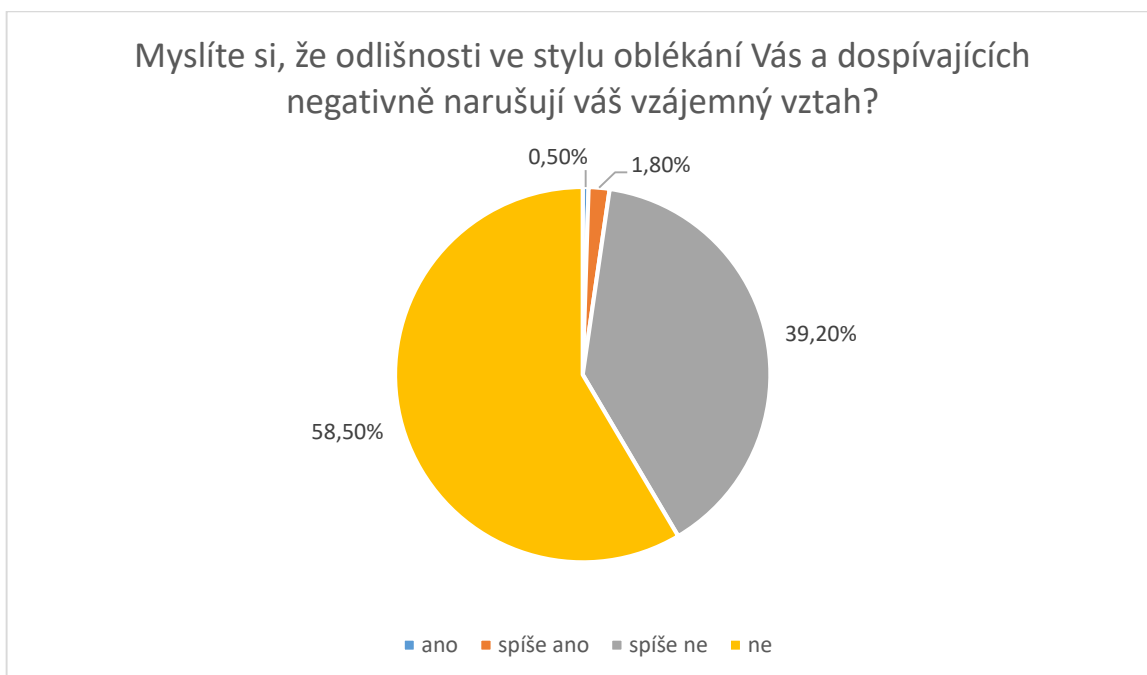
Graf 7: Jak moc podle Vás ovlivňuje módní styl dospívajících Váš pohled na mladou generaci?

4. Následující otázka zkoumala rozdíly v oblékání adolescentů a vychovatelů a zda tato rozdílnost negativně ovlivňuje jejich vzájemný vztah.

Kladné odpovědi se zde objevovaly spíše výjimečně – ano (0,5 %) a spíše ano (1,8 %). Převažovaly záporné odpovědi. Spíše ne uvedlo 39,2 % respondentů. Nejvíce odpovědi nasbírala možnost ne (58,5 %). Z toho vyplývá, že vychovatelé si nejsou vědomi, že by rozdílnosti v názorech na módu negativně narušovaly jejich vztah s dospívajícími.

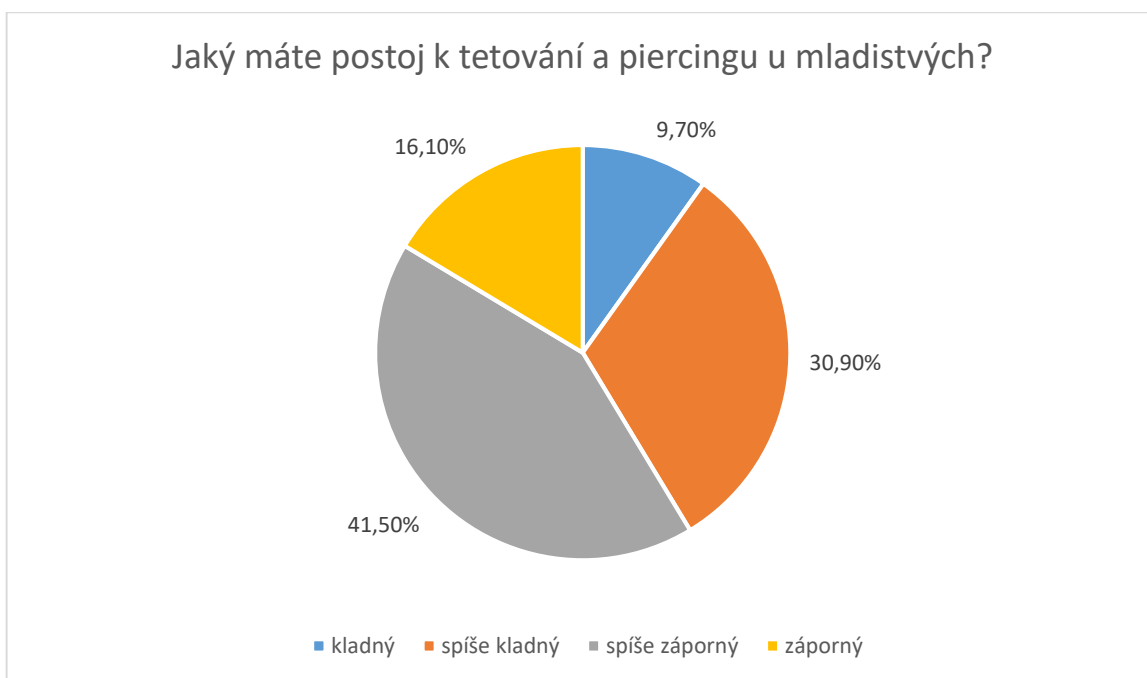
Graf 8: Myslíte si, že odlišnosti ve stylu oblékání Vás a dospívajících negativně narušují váš vzájemný vztah?

5. Následně byl zjišťován postoj vychovatelů k tělesným modifikacím u dospívajících, konkrétně k tetování a piercingu.

Kladný postoj ke zdobení těl adolescentů uvedlo pouhých 9,7 % respondentů. O něco více zvolilo možnost spíše kladný (30,9 %). Nejvíce byla volena odpověď spíše záporný (41,5 %). Záporný postoj uvedlo 16,1 %. Dotazovaní měli poté uvést, proč zastávají zrovna jejich konkrétní názor. Nyní bude představeno několik z odpovědí: „Mladiství si dle mého často neuvědomují, že tetování budou mít celý život. Často si je pořídí, aby byli "in" a šli s dobou...“, „Je to pomíjivé, v budoucnu s tím budou mít osobní problém.“, „Tetování respektuju, je to každého věc...“, „V tomto věku si žáci v mnoha případech nedokáží představit dopad zvoleného tetování a piercingu na další život, např. na uplatnění na trhu práce aj.“, „Pouze ze zdravotních důvodů, jinak mi nevadí.“, „Přehnané tetování bude ve stáří působit směšně.“, „Za mého mládí to měli jen kriminálníci a neumím to v sobě překonat.“, „Je to můj postoj, ale pokud se to líbí mladistvým, je to jejich osobní věc, nemá to žádný vliv na můj vztah k nim.“, „Nesouhlasím s piercingem ze zdravotního nebezpečí.“.

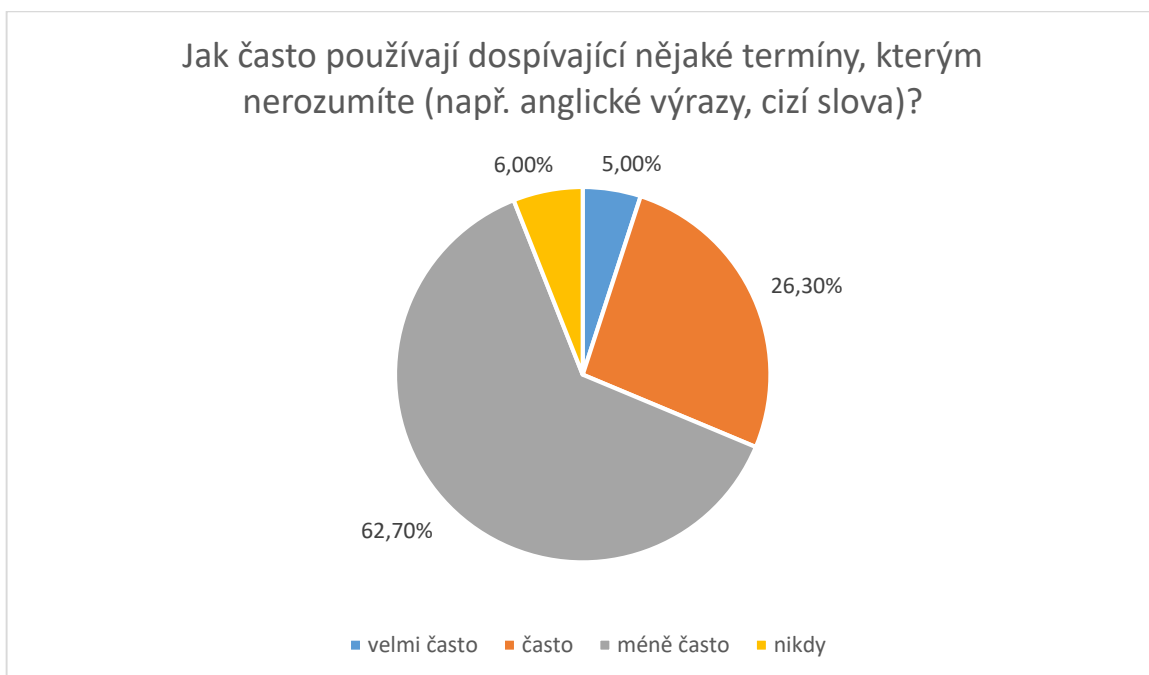
Graf 9: Jaký máte postoj k tetování a piercingu u mladistvých?

6. Šestá otázka zjišťovala četnost používání cizích termínů v komunikaci adolescentů směrem k vychovatelům, které považují vychovatele za pro ně nesrozumitelné.

Podle respondentů používají dospívající tyto termíny velmi často v 5 %, často ve 26,3 %. Nejčastěji byla volena možnost, že je používají méně často (62,7 %). Nabídku odpovědi nikdy upřednostnilo 6 % dotazovaných.

Graf 10: Jak často používají dospívající nějaké termíny, kterým nerozumíte (např. anglické výrazy, cizí slova)?

7. Dále byli vychovatelé dotazováni, zda jsou tyto cizí termíny důvod jejich vzájemného nedorozumění s adolescenty.

Odpověď na sedmou otázku byla téměř stoprocentní, co se týká odpovědi ne (99,5 %). Možnost ano zvolil pouze jeden respondent (0,5 %). Cizí termíny, které používají dospívající, nejsou důvodem nedorozumění si s vychovateli.

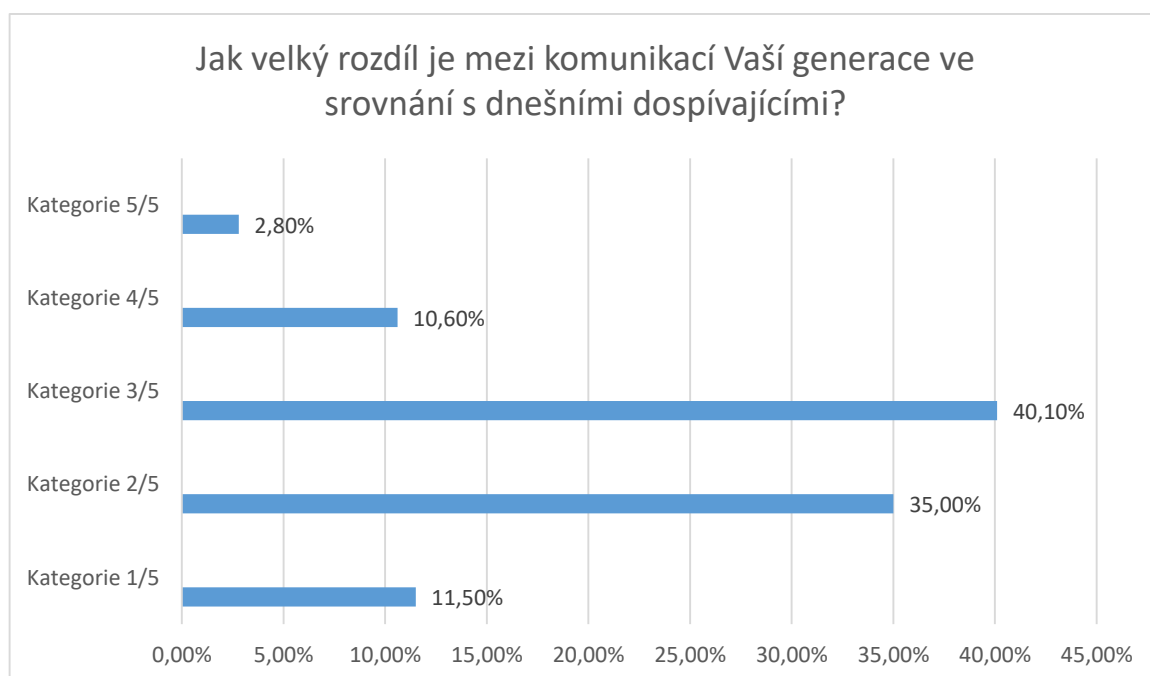
Graf 11: Jsou tyto termíny důvod, proč vaše vzájemná komunikace vázne?

8. Následující otázka zkoumala rozdíl mezi komunikací generace vychovatelů, tedy dotazovaných a generací dospívajících.

Velmi malý rozdíl mezi komunikací vychovatelů a dnešních dospívajících vnímá 11,5 % respondentů. O trochu větší rozdíl uvádí 35 % dotazovaných. Prostřední hodnotu vybralo nejvíce respondentů (40,1 %), tedy že rozdíl v komunikaci obou generací je značný, ale nepovažují ho za naprosto odlišný. 4/5 uvedlo 10,6 % vychovatelů. Za velmi rozdílnou ji považuje 2,8 % dotázaných. Z výsledků vyplývá, že většina vychovatelů nevnímá nijak velký rozdíl mezi tím, jak komunikují oni mezi sebou a dnešní dospívající.

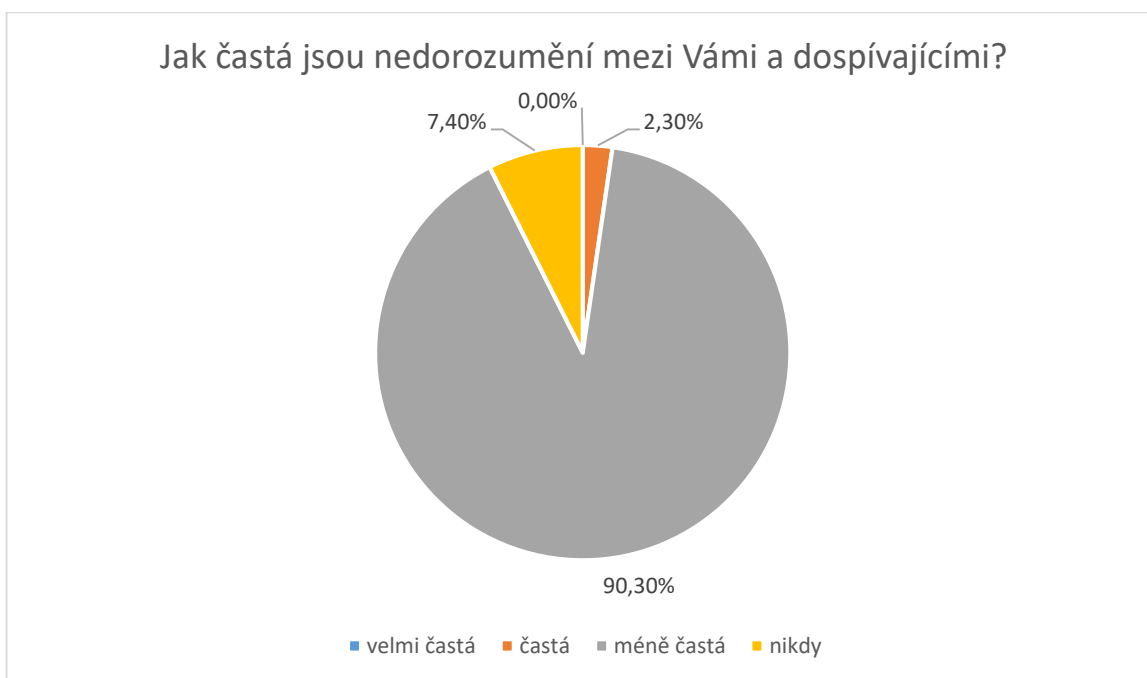
Graf 12: Jak velký rozdíl je mezi komunikací Vaší generace ve srovnání s dnešními dospívajícími?

9. Devátá otázka zjišťovala, jak často dochází k nedorozumění mezi vychovateli a dospívajícími.

Nikdo z respondentů nepovažoval vzájemná nedorozumění za velmi častá (0 %), častá pouze malá část vychovatelů (2,3 %). Drtivá většina dotázaných odpověděla, že nedorozumění jsou méně častá (90,3 %). Odpovědi nikdy bylo také velmi málo (7,4 %). Vychovatelé si nemyslí, že by docházelo k častým nedorozuměním, ale také nelze říci, že k nim nedochází nikdy. Jsou však spíše výjimečná.

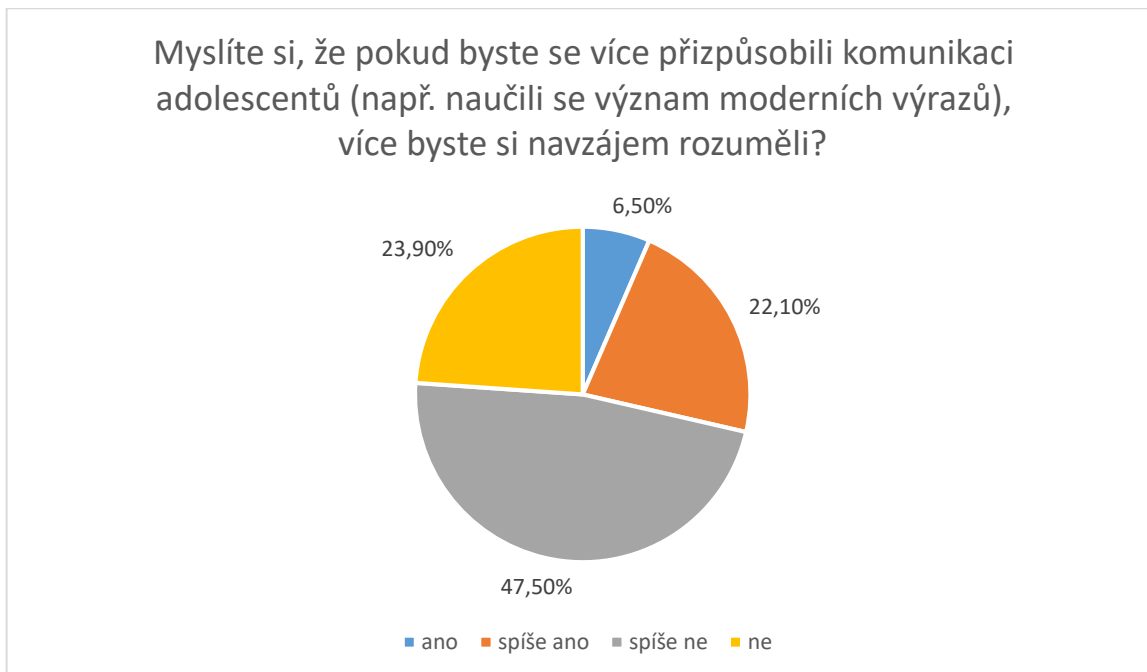
Graf 13: Jak častá jsou nedorozumění mezi Vámi a dospívajícími?

10. Dále bylo zjišťováno, jestli si vychovatelé myslí, že pokud by přizpůsobili svůj projev komunikaci dospívajících, více by si navzájem rozuměli.

Nejméně byla volena možnost ano (6,5 %), o něco více bylo odpovědí spíše ano (22,1 %). Nejvíce – 47,5 % respondentů se domnívá, že přizpůsobení komunikace by nejspíš nepomohlo k lepšímu vzájemnému porozumění, tedy odpověď spíše ne. Druhá nejčastější odpověď ne (23,9 %) to potvrzuje. Takže vychovatelé si nemyslí, že je možné zlepšit vzájemné porozumění naučením se moderních výrazů a jejich významu.

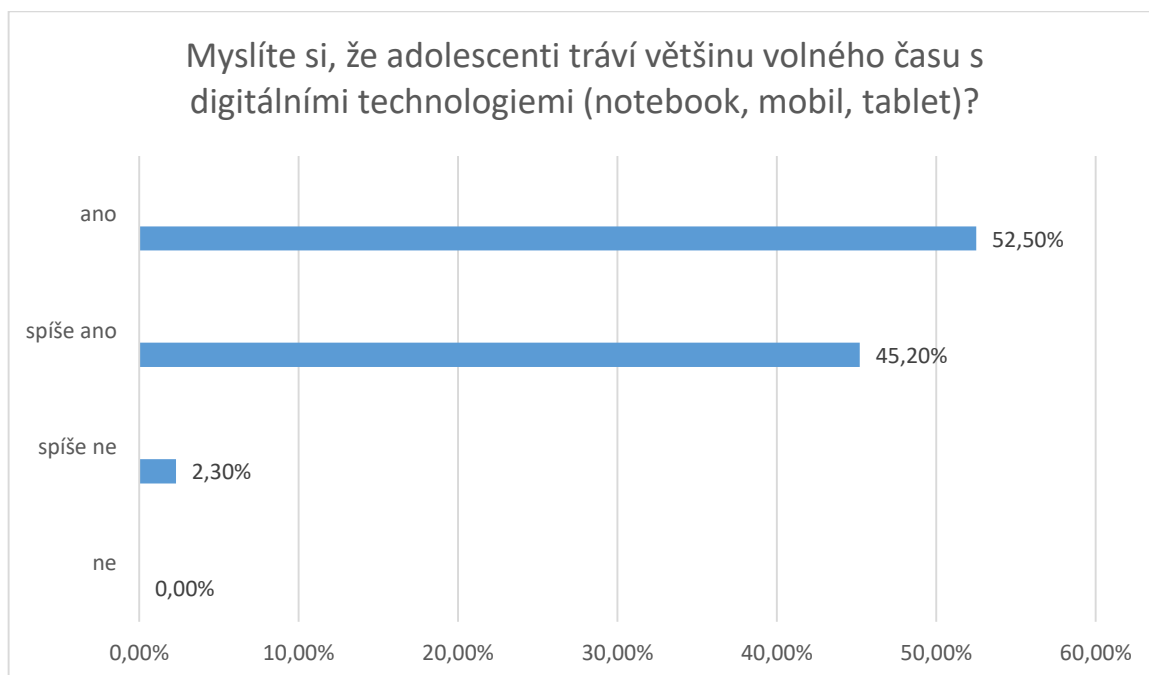
Graf 14: Myslíte si, že pokud byste se více přizpůsobili komunikaci adolescentů (např. naučili se význam moderních výrazů), více byste si navzájem rozuměli?

11. Následně byla položena otázka, zda si vychovatelé myslí, že dospívající tráví většinu volného času v přítomnosti digitálních technologií.

U této otázky jednoznačně převládly kladné odpovědi. Více než polovina respondentů si myslí, že dospívající tráví čas s digitálními technologiemi – ano (52,5 %), spíše ano (45,2 %). Možnost odpovědi spíše ne zvolilo pouhých 2,3 % dotázaných. Ne nevolil nikdo. Z otázky je patrné, že téměř všichni dotázaní vychovatelé si myslí, že dospívající tráví většinu volného času s digitálními technologiemi.

Graf 15: Myslíte si, že adolescenti tráví většinu volného času s digitálními technologiemi (notebook, mobil, tablet)?

12. Dvanáctá otázka se ptala, co je podle vychovatelů důvodem dospívajících trávit volný čas v online prostředí.

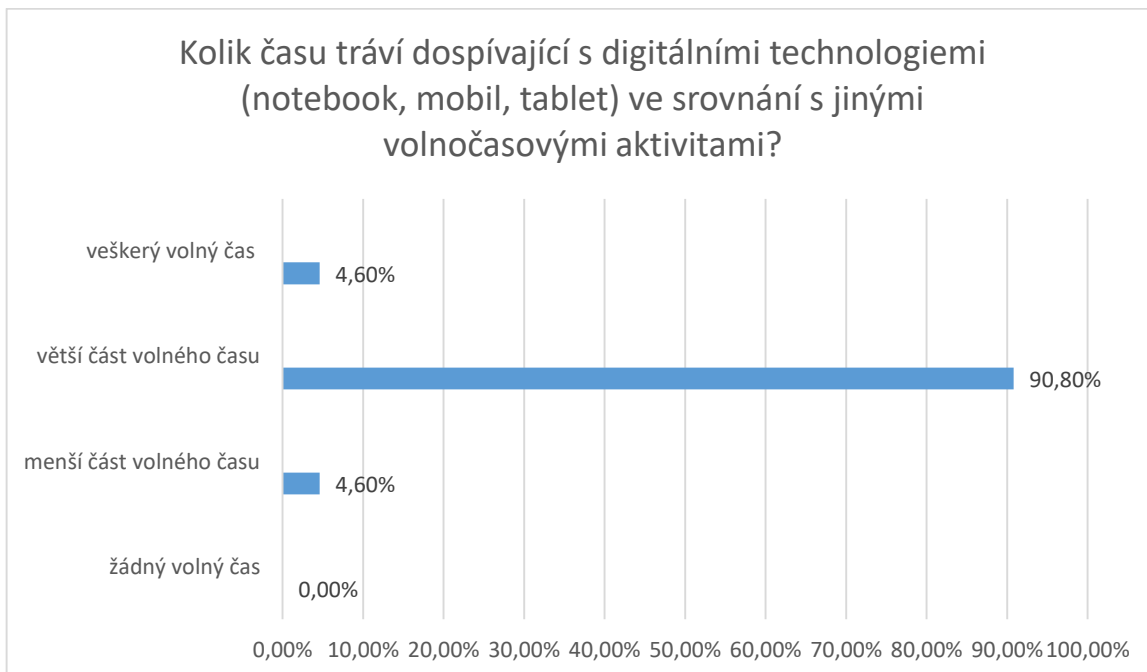
Jednalo se o otevřenou otázku, na kterou měli dotazovaní odpovědět vlastními slovy. Nejčastější odpovědi zde budou uvedeny: „Zábava, být stále online s vrstevníky.“, „Obava z osobního kontaktu, špatné osobní komunikace.“, „Jednoduchost, dostupnost, pohodlnost, závislost.“, „Nuda.“, „Dnešní technologie, které jsou na špičkové úrovni a jsou cenově dostupné, lenost setkávat se reálně, když to lze online. Přesun výuky do online prostředí a poté pokračování v něm i ve volném čase.“, „Návyky z rodiny, přizpůsobení se ostatním.“, „Jednoduchost, pohodlnost, dělají to tak všichni...“, „Výchova v rodině, nezájem rodičů o to jak, kde a s kým tráví jejich děti volný čas.“, „Covid.“. V odpovědích se promítla současná situace kolem pandemie Covid-19, která nutí žáky a studenty trávit více času v online prostředí. Mezi další důvody vychovatelé zařadili strach navázat osobní kontakt nebo pohodlnost, závislost.

13. Další otázka zjišťovala množství času, které tráví dospívající s digitálními technologiemi, ve srovnání s jinými volnočasovými aktivitami.

Část vychovatelů (4,6 %) uvedla, že adolescenti tráví veškerý volný čas s digitálními technologiemi. Největší zastoupení měla odpověď větší část volného času (90,8 %). Možnost menší část volného času získala také 4,6 %. Nikdo z respondentů neuvěděl, že dospívající netráví

s digitálními technologiemi žádný volný čas. Je tedy patrné, že většina dotazovaných je přesvědčena o trávení volného času dospívajících za pomoci notebooku, mobilu či tabletu.

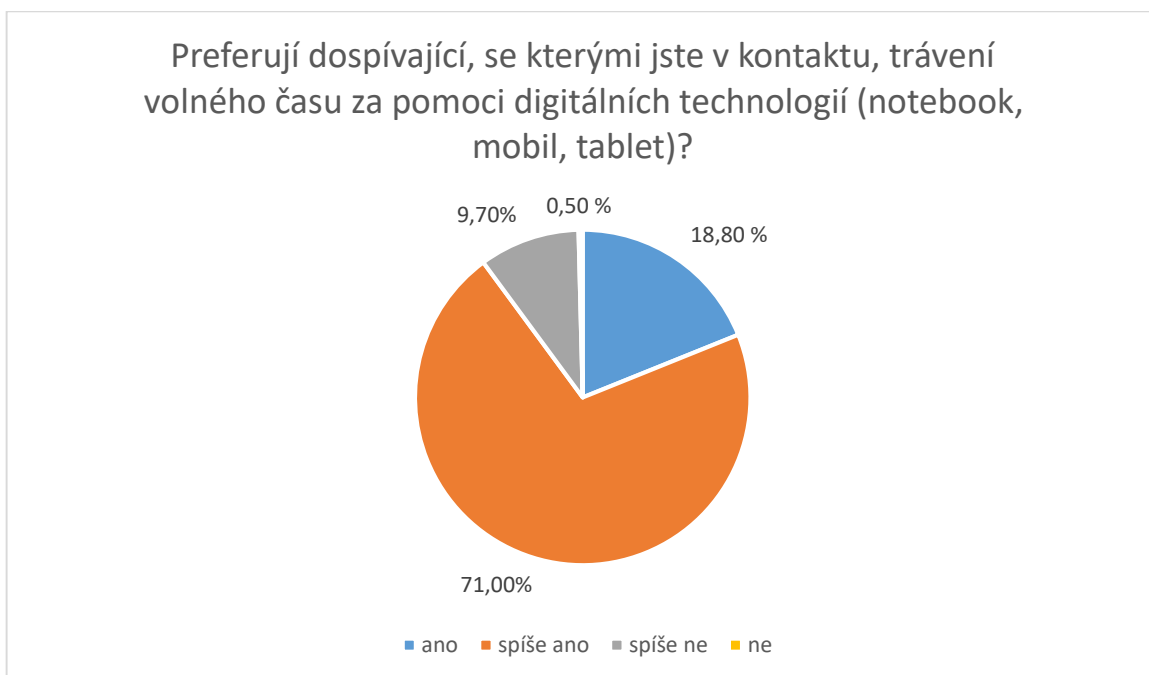
Graf 16: Kolik času tráví dospívající s digitálními technologiemi (notebook, mobil, tablet) ve srovnání s jinými volnočasovými aktivitami?

14. Čtrnáctá otázka zjišťovala, zda přímo dospívající, se kterými jsou vychovatelé v kontaktu, preferují ve volném čase digitální technologie.

Necelá pětina respondentů odpověděla ano (18,8 %), velká část pak spíše ano (71 %). Záporných odpovědí bylo méně – spíše ne (9,7 %) a ne (0,5 %). Lze tedy říci, že většina adolescentů, se kterými jsou vychovatelé v kontaktu, preferuje ve svém volném čase používání digitálních technologií.

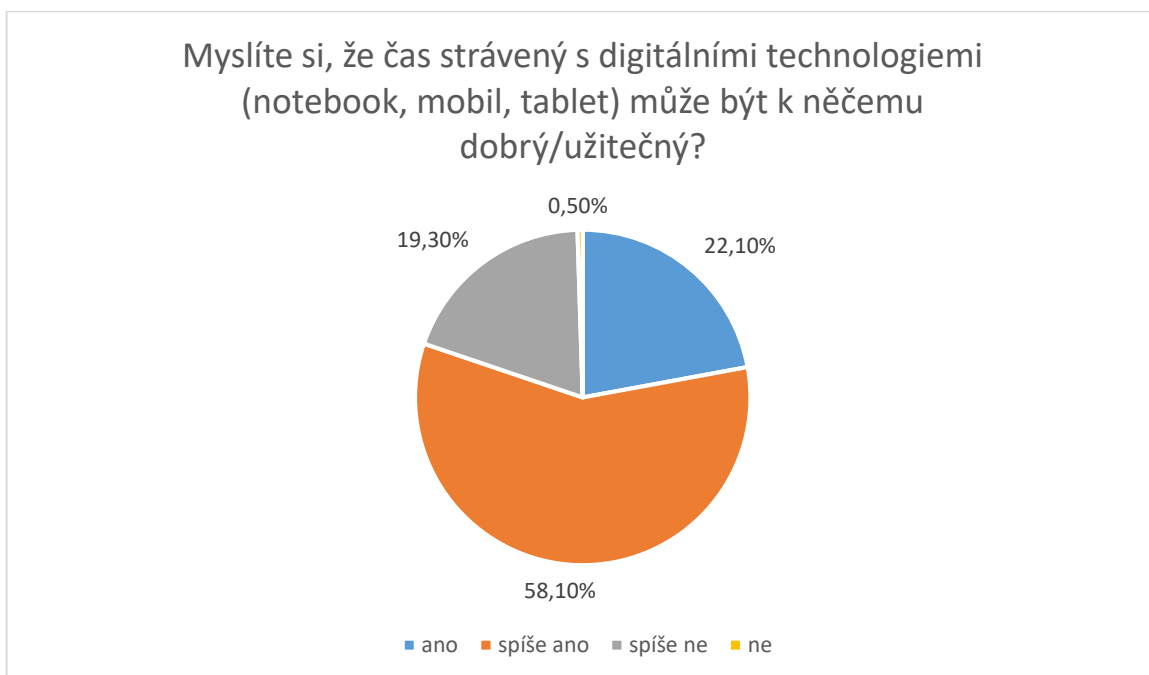
Graf 17: Preferují dospívající, se kterými jste v kontaktu, trávení volného času za pomoci digitálních technologií (notebook, mobil, tablet)?

15. Následující otázka volně navazovala na předchozí a ptala se, zda si vychovatelé myslí, že trávení času s digitálními technologiemi může být k něčemu užitečné.

Na užitečné trávení volného času s digitálními technologiemi odpovědělo ano 22,1 % a spíše ano 58,1 % respondentů. Záporných odpovědí bylo opět méně. Možnost spíše ne zvolilo 19,3 % dotazovaných a možnost ne pouhých 0,5 % respondentů, tedy jeden vychovatel. Ve stručnosti lze říci, že vychovatelé věří v užitečnost digitálních technologií, které mladá generace používá.

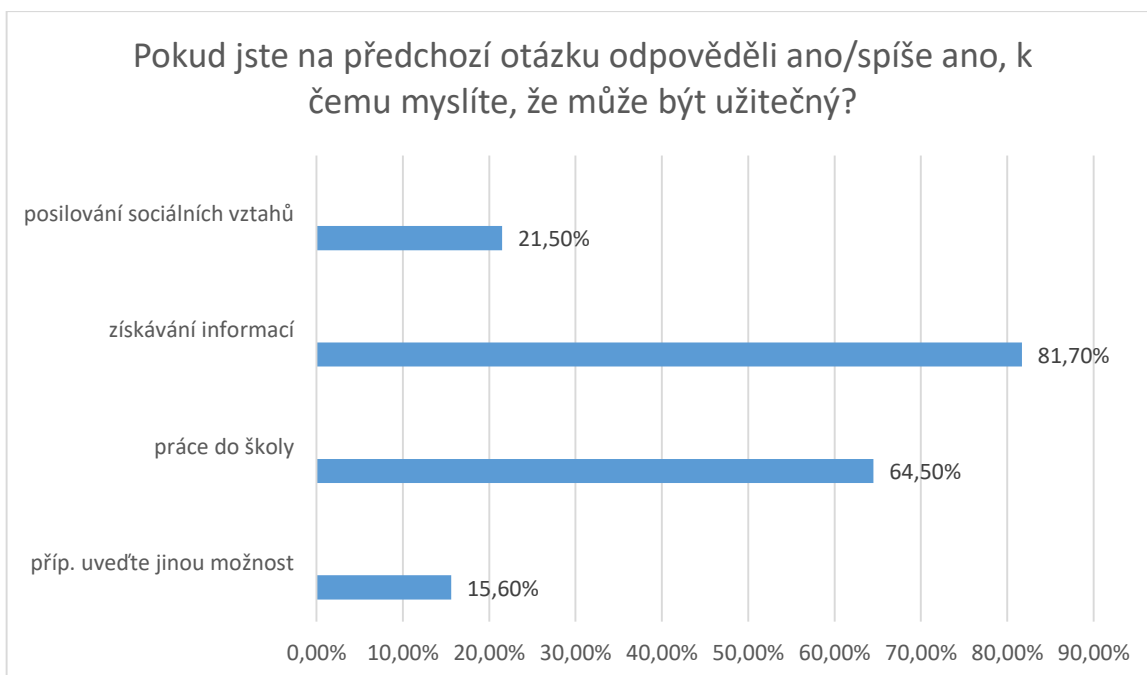
Graf 18: Myslíte si, že čas strávený s digitálními technologiemi (notebook, mobil, tablet) může být k něčemu dobrý/užitečný?

16. Šestnáctá otázka doplňovala předchozí odpovědi a ptala se, k čemu konkrétně může být čas strávený s digitálními technologiemi užitečný.

Na tuto otázku odpovídali pouze respondenti, kteří v patnácté otázce zvolili odpověď ano nebo spíše ano. Bylo možné vybrat jednu či více z připravených odpovědí, příp. napsat vlastní odpověď, pokud se respondentům žádná z nabízených nehodila. Nejčastější odpovědí bylo, že čas stráven s digitálními technologiemi může být užitečný k získávání informací (81,7 %). O něco méně byla volena možnost práce do školy (64,5 %), pak posilování sociálních vztahů (21,5 %). Jinou možnost, resp. vlastní odpověď napsalo 15,6 % respondentů. Mezi nimi zaznělo: „Získávání digitální gramotnosti.“, „Získávání pohledů jiných lidí na různé problematiky ...“, „Vyřizování důležitých záležitostí, které lze vyřídit online (platby, nákupy, rezervace...)“, „Pomůcka při volnočasových aktivitách (např. hudební doprovod, obrazová předloha, práce s fotografií...)“, „Například u her i rychlost, postřeh, zlepšení AJ. Kognitivní rychlost.“.

Graf 19: Pokud jste na předchozí otázku odpověděli ano/spíše ano, k čemu myslíte, že může být užitečný?

17. Poté byli vychovatelé dotazováni, jestli se snaží dospívající motivovat ke smysluplnému trávení volného času.

Z dat vyplývá, že 99,1 % oslovených vychovatelů motivuje dospívající k efektivnímu trávení volného času. Pouhých 0,9 % odpovědělo ne.

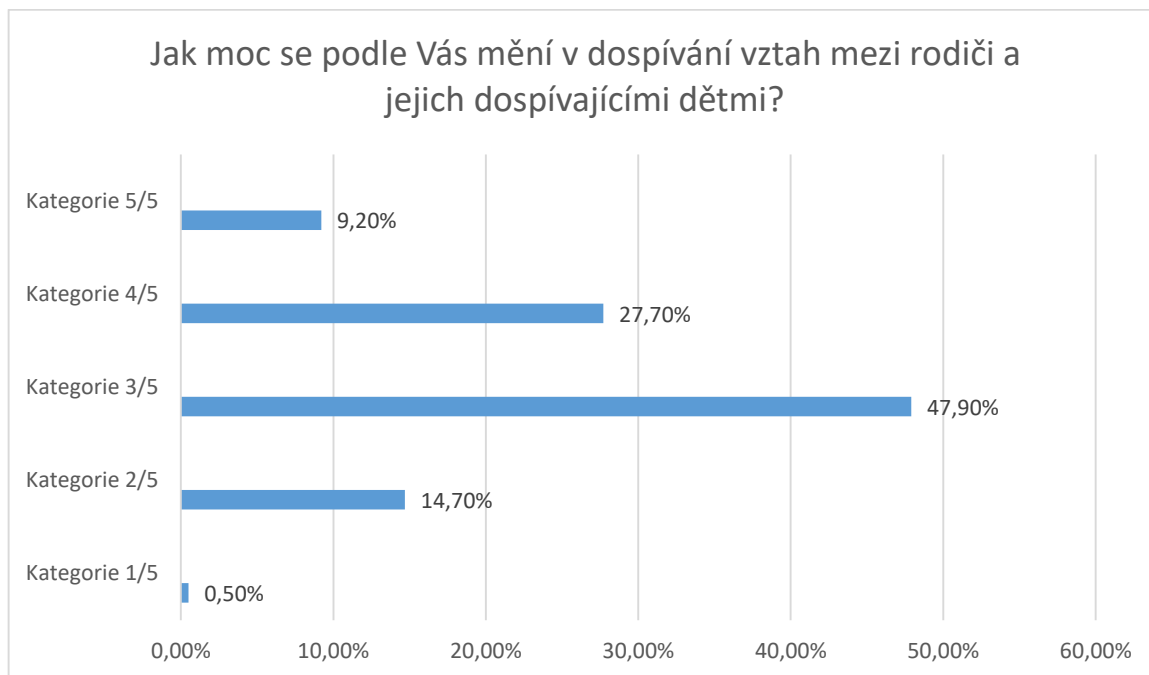
Graf 20: Snažíte se dospívající motivovat, aby svůj volný čas trávili smysluplně/efektivně?

18. Další otázka zjišťovala, zda se z pohledu vychovatelů proměňuje vztah mezi adolescenty a jejich rodiči.

Největší proměnu, tedy 5/5 uvedlo 9,2 % respondentů, 4/5 byla druhá nejčastější odpověď (27,7 %). Střední hodnota 3/5 je zastoupena 47,9 %, 2/5 uvedlo 14,7 % respondentů. A možnost 1/5 zvolil pouze jeden dotazovaný (0,5 %).

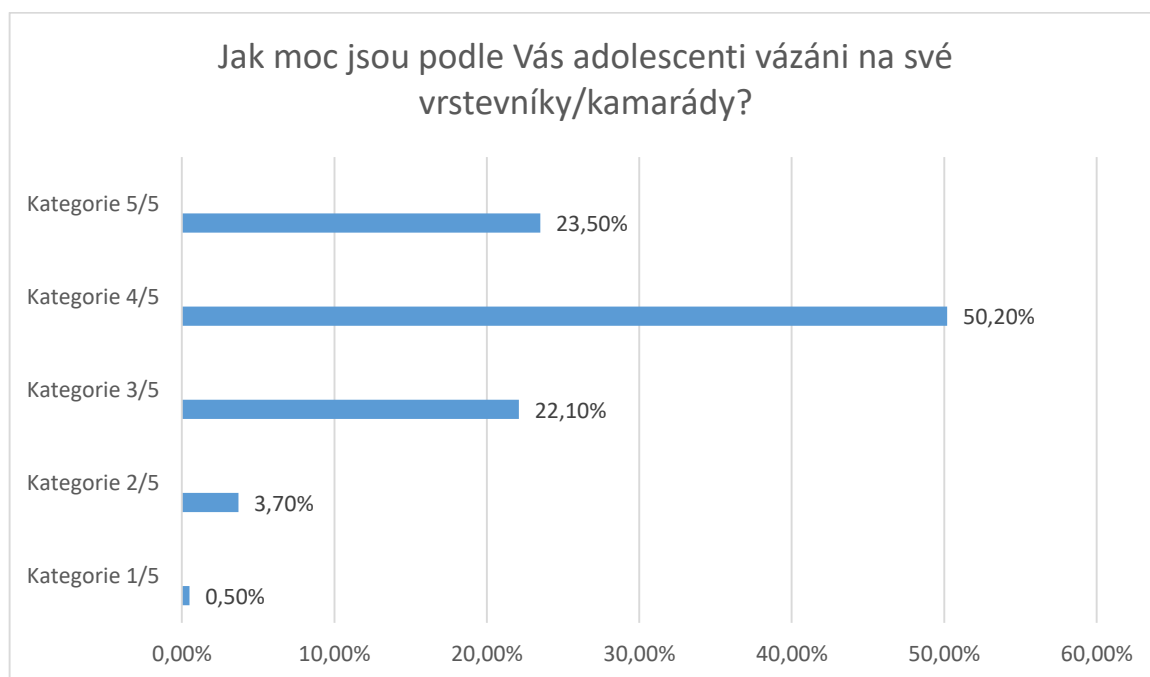
Graf 21: Jak moc se podle Vás mění v dospívání vztah mezi rodiči a jejich dospívajícími dětmi?

19. Devatenáctá otázka zjišťovala, jak moc jsou podle vychovatelů adolescenti vázání na svoje vrstevníky.

Z výsledků je patrné, že vychovatelé vnímají velmi pevné pouto mezi dospívajícími navzájem. Část respondentů odpověděla, že jsou na sebe maximálně navázání – 5/5 (23,5 %). Nejčastější odpovědí bylo 4/5 (50,2 %). Následovalo 3/5 s 22,1 % dotazovaných. Slabá pouta s kamarády uvedlo jen pár z dotázaných vychovatelů, 2/5 uvedlo 3,7 % a 1/1 zvolil jeden respondent (0,5 %).

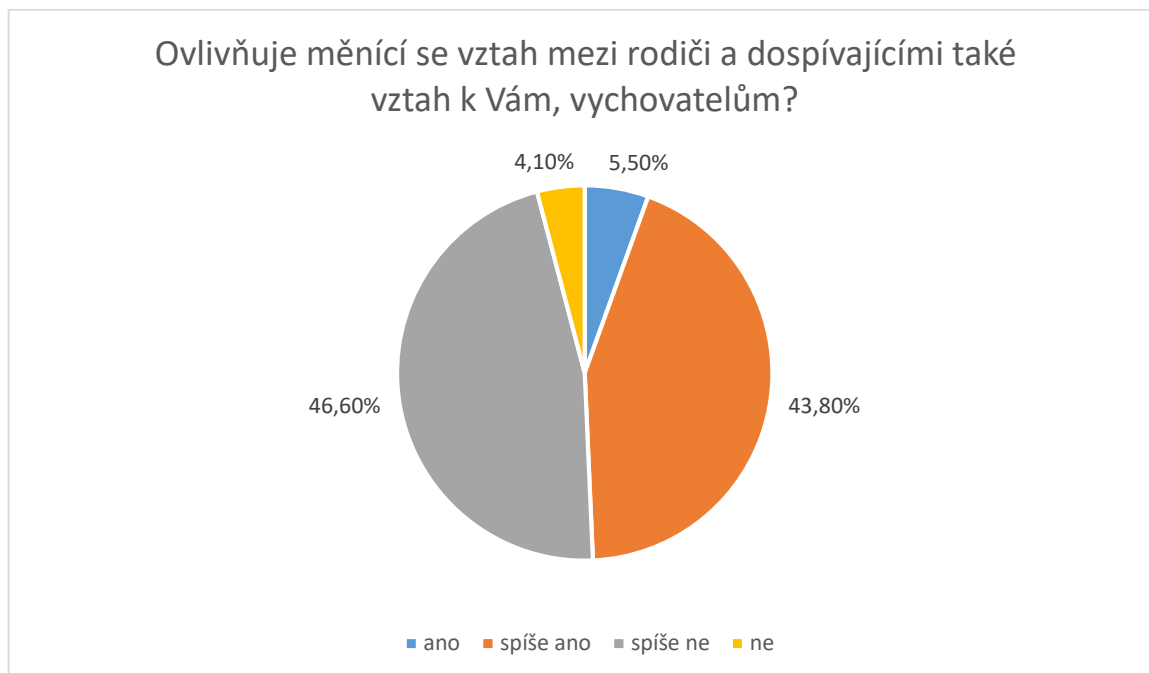
Graf 22: Jak moc jsou podle Vás adolescenti vázáni na své vrstevníky/kamarády?

20. Dále bylo zjišťováno, jestli mění se vztah mezi rodiči a dospívajícími dětmi ovlivňuje také vztah mezi dospívajícími a vychovateli.

Jasnou odpověď ano uvedlo 5,5 % dotázaných. Jistý vliv na vzájemný vztah vyjádřilo volbou spíše ano 43,8 % vychovatelů. Podobné procento však nepřiznalo vliv odpovědí spíše ne (46,6 %). Ne uvedlo malé množství respondentů (4,1 %). Nelze tedy udělat jednomyslný závěr, jestli proměna vztahu mezi rodiči a dospívajícími má vliv také na vztah k vychovatelům.

Graf 23: Ovlivňuje měnící se vztah mezi rodiči a dospívajícími také vztah k Vám, vychovatelům?

21. V jednadvacáté otázce byli vychovatelé dotazováni, zda si myslí, že dospívající se chovají jinak na začátku tohoto období a na jeho konci.

Téměř většina respondentů na tuto otázku odpověděla kladně. Přes polovinu dotazovaných uvedlo ano (51,6 %), o trochu méně spíše ano (44,7 %). Záporných odpovědí bylo minimum – spíše ne uvedlo 3,2 % a ne 0,5%. Drtivá většina vychovatelů, kteří byli součástí tohoto výzkumu, se tedy domnívá, že chování adolescentů se v průběhu období dospívání mění. Pro respondenty, kteří odpověděli kladně (ano, spíše ano) zde byla ještě doplňující otázka, která zněla: V čem je jejich chování jiné? Opět zde bude uvedeno několik nejčastějších odpovědí: „Učí se odpovědnosti za své jednání...“, „Jiný pohled na svět, jiné priority a žebříček hodnot.“, „Někteří působí vyspělejší. Rozumí už věcem trochu jinak. Lépe zvládají nějaké krizové situace.“, „Jsou vyspělejší, více si stojí za svými názory, jsou odváznější a samostatnější.“, „Vztahy mezi jedinci, komunikace, důvěra.“

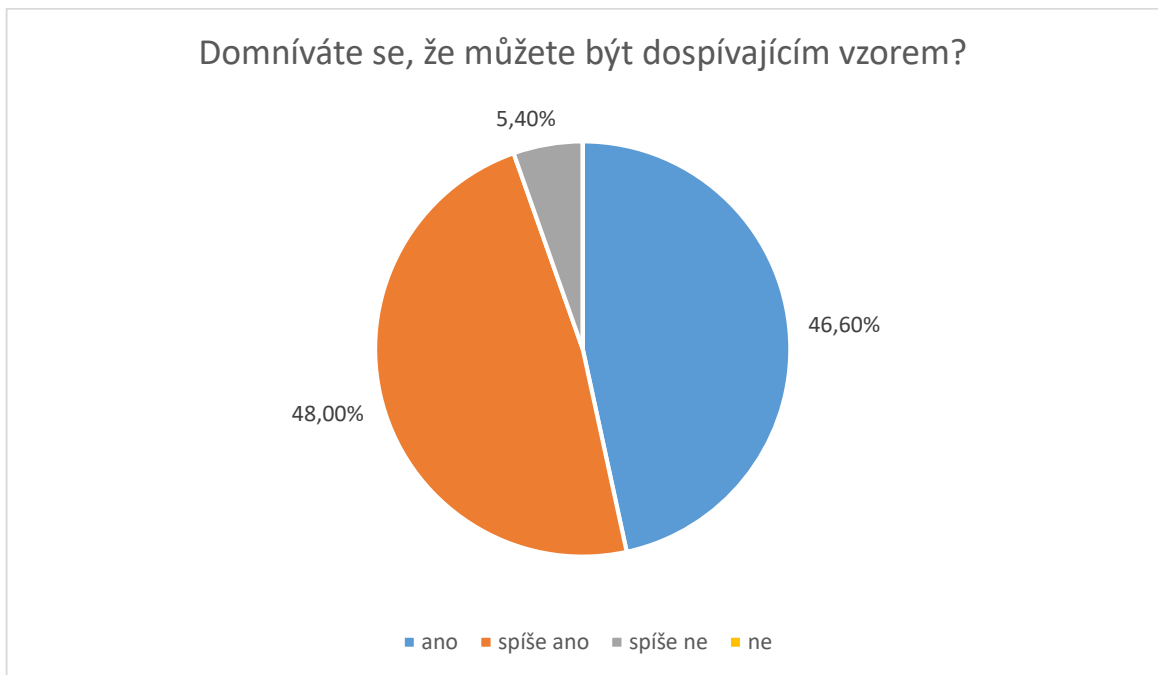
Graf 24: Chovají se adolescenti jinak na začátku období dospívání a na jeho konci?
(Vágnerová [2000, str. 253-262] vymezuje období dospívání na 15-20 let)

22. Jedna z posledních otázek se ptala, zda se vychovatelé domnívají, že můžou být pro dospívající vzorem.

I zde bylo větší množství kladných odpovědí. Ano (46,6 %), nejvíce procent získalo spíše ano (48 %), spíše ne (5,4 %). Odpověď ne nevybral nikdo z dotazovaných. Vychovatelé se ve velké míře domnívají, že můžou být pro adolescenty vzorem.

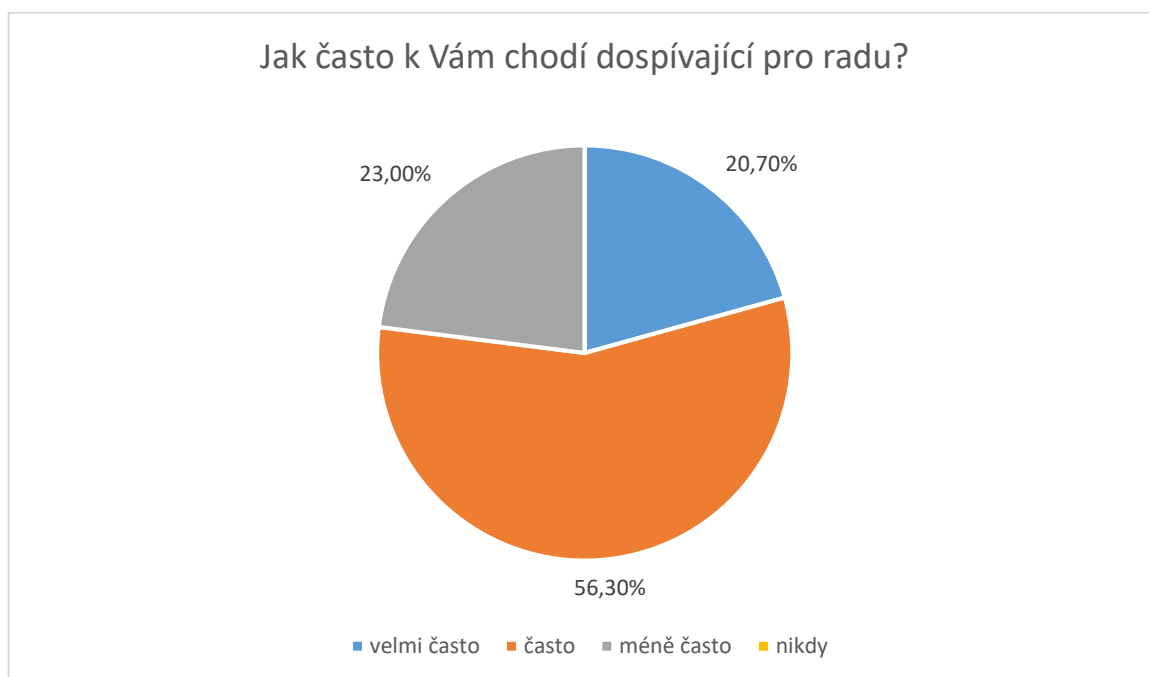
Graf 25: Domníváte se, že můžete být dospívajícím vzorem?

23. Poslední otázka dotazníku se ptala, jak často chodí dospívající k vychovatelům pro radu.

Z dat vyplývá, že dospívající chodí k vychovatelům pro radu velmi často (20,7 %) nebo často (56,3 %). Odpověď méně často byla vybírána nejméně (23 %). Nikdo z respondentů nevedl možnost nikdy. I u této otázky tedy převažují kladné odpovědi, které říkají, že adolescenti chodí k vychovatelům pro radu celkem často.

Graf 26: Jak často k Vám chodí dospívající pro radu?

7.5. Shrnutí výsledků

V této kapitole budou verifikovány hypotézy. Ty ukazují, zda jsou zjištěné rozdíly statisticky významné.

O testu dobré shody chí-kvadrát Chráska píše: „*U této kategorie testů významnosti se ověřuje, zda četnosti, které byly získány měřením v pedagogické realitě, se odlišují od teoretických četností, které odpovídají dané nulové hypotéze.*“ (Chráska, 2016, str. 64)

Výsledná hodnota (χ^2) se porovnává s kritickou hodnotou, kterou lze najít ve statistických tabulkách. Pokud je vypočítaná hodnota nižší, přijímáme nulovou hypotézu – výsledky jsou dílem náhody. Nemůžeme jim přiřít zvláštní hodnotu. Pokud je výsledná hodnota vyšší, přijímáme alternativní hypotézu – mezi jednotlivými možnostmi jsou statisticky významné rozdíly. (Chráska, 2016, str. 65)

Hlavní hypotéza:

Životní styl adolescentů má vliv na názory vychovatelů na mladou generaci.

Tab. 1 – Vliv módního stylu dospívajících na pohled vychovatelů k adolescentům

	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P-O	(P-O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
Velmi ho ovlivňuje	29	72,3	-43,3	1 874,89	25,932
Částečně ho ovlivňuje	58	72,3	-14,3	204,49	2,828
Neovlivňuje ho	130	72,3	57,7	3 329,29	46,048
	217	217			74,808

Tab. 2 – Četnost používání neznámých výrazů, kterým vychovatelé nerozumí

	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P-O	(P-O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
Velmi často, často	68	108,5	-40,5	1 640,25	15,117
Nikdy, méně často	149	108,5	40,5	1 640,25	15,117
	217	217			30,234

Tab. 3 – Náзор vychovatelů na užitečnost používání digitálních technologií

	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P-O	(P-O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
Ano, spíše ano	174	108,5	65,5	4 290,25	39,541
Ne, spíše ne	43	108,5	-65,5	4 290,25	39,541
	217	217			79,082

Z výsledků vyplývá, že větší část vychovatelů si nemyslí, že by módní styl dospívajících nějakým způsobem ovlivňoval jejich názor na tuto generaci. Menší část přiznala, že móda adolescentů částečně ovlivňuje jejich názor. A 29 respondentů uvedlo dokonce velký vliv módy na jejich názor. Co se týká četnosti používání cizích termínů, jejichž význam vychovatelé neznají, větší část odpověděla, že je od adolescentů neslyší „nikdy“ nebo jen „méně často“. Častější výskyt těchto slov uvedlo 68 dotázaných. To znamená, že ve vzájemné komunikaci nedochází tak často k nedorozuměním, která by zapříčinila právě cizí slova, jejichž význam je pro vychovatele neznámý. To lze považovat za dobrou zprávu. Velký počet respondentů také uvedl, že používání digitálních technologií může být podle nich užitečné. To si myslí 174 vychovatelů. Že tomu tak není, tedy „ne“ a „spíše ne“ uvedla necelá pětina z nich.

K posouzení jsou zde dvě kritické hodnoty. U první tabulky je to 5,991, u dalších dvou pak 3,841. Vypočítané hodnoty jsou vyšší, proto je třeba přijmout alternativní hypotézu. Módní styl adolescentů neovlivňuje pohled vychovatelů na mladou generaci, dospívající spíše nepoužívají cizí termíny, kterým by vychovatelé nerozuměli, a vychovatelé považují používání digitálních technologií za užitečné.

Mezi tuzemské výzkumy, které se zabývají online subkulturami, patří výzkum o významu členství v online komunitě. Autoři píší: „*Základním zjištěním výzkumu je poznatek, že intenzitu členství v online komunitě u každého participanta posiluje výraznost marginalizované identity. Děje se tak na základě dvou funkcí, které online fanouškovská komunita nabízí. První z nich je informační funkce, zahrnující nabídku informací a materiálů podporujících vlastní fanouškovskou identitu... Druhou funkcí je funkce sociální. Z tohoto pohledu je již samotný pobyt v online komunitě hodnocen kladně, neboť komunita je vnímána jako diskurzivní prostor, umožňující uplatnit identitu, která je jindy v různé míře marginalizována.*“ (Sociální studia, 2009)

Dílčí hypotézy:

Dnešní módní trendy mají vliv na postoj vychovatelů k adolescentům.

Tab. 4 – Názor vychovatelů na odívání dospívajících

	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P-O	(P-O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
Kladně, spíše kladně	208	108,5	99,5	9 900,25	91,246
Záporně, spíše záporně	9	108,5	-99,5	9 900,25	91,246
	217	217			182,492

Drtivá většina vychovatelů uvedla, že módní trendy v odívání adolescentů vnímají „kladně“ a „spíše kladně“.

Výsledná hodnota je vyšší než 3,841, proto lze přijmout alternativní hypotézu a konstatovat, že vychovatelé vnímají módní trendy dospívajících kladně.

Mezi zahraniční výzkumy, které se zabývaly postojem mladistvých k módním značkám, je tento, který se dotazoval amerických a francouzských adolescentů. „*Zjištění zde uvedená zdůrazňují, že náchyllost k názorům ostatních je kritická pro mladé módní inovátory, kteří zjevně potřebují pěstovat důvěryhodnost uplatňováním svého vlivu. Naše zjištění skutečně ukazují pozitivní vztah mezi náchyllostí k normativnímu a informačnímu vlivu a módní inovativností... zjištění naznačují, že adolescenti mají silnou potřebu přidružovat se k ostatním,*

vyhledávat informace od své vrstevnické skupiny, plnit očekávání svých přátel a důsledně prokazovat preference, které je odlišují od ostatních skupin.“ (ScienceDirect, 2016)

Další studie, jejíž výsledek bude krátce představen, se věnovala tetování a piercingu jako tělesnému projevu jedinečnosti. „Celkově vzato výsledky této studie podporují konceptualizaci tetování jako tělesného vyjádření jedinečnosti (...) tetování účastníci mají vyšší skóre v potřebě jedinečnosti než jejich protějšky bez tetování (...) taková potřeba jedinečnosti odráží pozitivní přání pro odlišnost, přání být výrazný a zvláštní. Tato perspektiva proto vidí v tetování spíše pozitivní psychologický přínos pro jednotlivce než indikaci jakékoli nesprávné úpravy nebo patologie.“ (ScienceDirect, 2011)

Existuje vztah mezi stylem komunikace dospívajících a nedorozuměním ze strany vychovatelů.

Tab. 5 – Cizí termíny jako důvod nedorozumění mezi vychovateli a dospívajícími

	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P-O	(P-O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
Ano	1	108,5	-107,5	11 556,25	106,509
Ne	216	108,5	107,5	11 556,25	106,509
	217	217			213,018

Cizí slova nejsou příčinou nedorozumění mezi dospívajícími a vychovateli. „Ne“ odpovědělo 216 respondentů z celkového počtu 217. Ačkoli je trendem adolescentů používat cizí termíny (např. anglicismy), v komunikaci s vychovateli nejsou příčinou nedorozumění. Možná je to tím, že cizí slova jsou spíše součástí komunikace mezi dospívajícími navzájem, zvláště pak v online prostředí.

I zde je třeba přijmout alternativní hypotézu. Cizí termíny nejsou důvodem nedorozumění mezi vychovateli a dospívajícími.

Existuje souvislost mezi tím, jakou mají vychovatelé představu o čase, který adolescenti tráví s médii a reálným časem, který s digitálními prostředky adolescenti opravdu tráví.

Tab. 6 – Trávení většiny volného času adolescentů s digitálními technologiemi

	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P-O	(P-O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
Ano, spíše ano	212	108,5	103,5	10 712,25	98,730
Ne, spíše ne	5	108,5	-103,5	10 712,25	98,730
	217	217			197,46

Tab. 7 – Preference ze strany adolescentů trávit volný čas s digitálními technologiemi

	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P-O	(P-O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
Ano, spíše ano	195	108,5	86,5	7 482,25	68,960
Ne, spíše ne	22	108,5	-86,5	7 482,25	68,960
	217	217			137,92

Vychovatelé se domnívají, že dospívající tráví většinu volného času v přítomnosti digitálních technologií. Pouze pět z nich toto tvrzení nepovažuje za pravdivé. U trávení volného času s digitálními technologiemi u dospívajících, se kterými jsou vychovatelé v kontaktu, uvedlo, že tomu tak je, 195 dotázaných. Dvaadvacet odpovědělo „ne“ či „spíše ne“.

I tato hypotéza má hraniční hodnotu 3,841, je tedy možné přijmout alternativní hypotézu. Z výsledků vyplývá, že se vychovatelé domnívají, že dospívající tráví většinu volného času s digitálními technologiemi. A zároveň potvrzují, že adolescenti, se kterými jsou v kontaktu, opravdu preferují trávení volného času s digitálními technologiemi.

Zahraniční výzkum z USA se zabýval tím, kolik času tráví dospívající komunikací skrze média, využíváním médií k jiným aktivitám než je komunikace a trávením času mimo digitální média. „... činnosti, které vyžadují, aby se někdo nacházel v přítomnosti, spolupracoval s ostatními nebo pomáhal druhým, mohou přispět k budování pocitu společenství. Na druhé straně mohou komunikační technologie spolu s televizním obsahem odrážejícím kulturní prostředí ovlivňovat aspirace na individualistické aktivity zaměřené na sebe.“ (Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace, 2014)

Vychovatelé vidí souvislost mezi tím, jak se adolescenti odpoutávají od rodičů a navazují bližší vztahy s vrstevníky.

Tab. 8 – Míra proměny vztahu mezi dospívajícími a jejich rodiči

	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P-O	(P-O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
Velmi se mění	80	72,3	7,7	59,29	0,820
Částečně se mění	104	72,3	31,7	1 004,89	13,898
Nemění se	33	72,3	-39,3	1 544,49	21,362
	217	217			36,08

Tab. 9 – Míra vázanosti adolescentů na jejich vrstevníky

	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P-O	(P-O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
Velmi jsou vázání	160	72,3	87,7	7 691,29	106,380
Částečně jsou vázání	48	72,3	-24,3	590,49	8,167
Nejsou vázání	9	72,3	-63,3	4 006,89	55,420
	217	217			169,967

Vztah mezi rodiči a jejich dospívajícími dětmi se mění. Velká část vnímá tyto změny jako částečné. Někteří si myslí, že se jedná o velkou změnu, ke které dochází mezi dospívajícími a dospělými v jejich vzájemném vztahu. Také je zřejmý velmi pevný vztah mezi dospívajícími navzájem, tedy mezi adolescenty a jejich vrstevníky. Toto pevné spojení popřelo pouze devět dotázaných.

V obou případech byla překročena hodnota 5,991, takže mohou přijmout dvě alternativní hypotézy. Vztah mezi rodiči a jejich dospívajícími dětmi se částečně mění. Tato změna je typická právě pro adolescenci, kdy se mladí lidé snaží zorientovat ve světě, hledají vlastní hodnoty a postoje. A dospívající jsou velmi vázání na své vrstevníky a kamarády, kteří jsou pro ně často těmi nejbližšími lidmi v jejich složitém období.

Slovenská studie se zabývala výběrem partnera v období adolescence. „*Nejpočetněji zastoupená strategie byla označena jako „preference oddaného typu“, která by mohla v kontextu vývoje vyznít překvapivě. Typický obraz adolescentních partnerů představuje totiž polygamii, neochotu přijmout závazek a důraz na aktivní experimentování. Zde však sledujeme připoutání, emoční angažovanost a minimální důležitost, kterou adolescenti připisují experimentování a podstupování rizika.*“ Ačkoli se může zdát, že dospívající preferují krátkodobé, povrchní vztahy, někdy dokonce spojené s rizikovým chováním, výsledek šetření ukázal, že nejvíce preferují „oddaný typ“ partnera. Ten se vyznačuje značnou investicí do

vzájemného vztahu, jako je např. čas, tolerance, snaha řešit konflikty. Také by měl být věrný a projevovat lásku. (Školský psycholog, 2017)

7.6. Závěrečné shrnutí

Cílem celé diplomové práce bylo zjistit, zda vybrané životní oblasti středoškolské mládeže mají vliv na názor vychovatelů na adolescenty.

Ne všechny předpoklady, na kterých bylo postaveno výzkumné šetření, se potvrdily. Co se týká životního stylu adolescentů a jeho vlivu na názor vychovatelů na dospívající, nelze tuto hypotézu označit za pravdivou. Vychovatelé se u žádné otázky v dotazníku jasně nevymezili proti tomu, jak chodí dospívající oblečení, jak se chovají, komunikují nebo tráví čas s digitálními technologiemi. U konkrétní otázky, zda módní styl dospívajících má vliv na názor, postoj vychovatelů k nim, převažovala odpověď, že nemá. Také u otázky, zda jim přijdou některé módní doplňky nevhodné, bylo více odpovědí záporných. Je tedy otázka, zda dotyční, kteří považují některé doplňky nevhodné, se chovají k dospívajícím stejně jako ti, kterým přijdou vhodné. Také u tématu tetování a piercingu bylo více negativních odpovědí. I zde je možné se ptát, zda tato oblast, třeba i nevědomě, nemá vliv na názor na adolescenty. Toto zamyšlení se týká i jedné z dílčích hypotéz, která se zabývala právě vlivem módy dospívajících na názory vychovatelů. Dále se výzkum věnoval používání cizích termínů (např. anglicismů) dospívajícími. Předpoklad byl takový, že užívání cizích slov, kterým vychovatelé nerozumí, bude překážkou ve vzájemné komunikaci. Tato představa se však ukázala jako naprosto mylná. Přesto je velké množství výzkumů, které takové chování u adolescentů potvrzují. Jedním z vysvětlení může být varianta, že cizí slova jsou používána především v online komunikaci, takže se vztahů s vychovatelem tolik nedotýkají. Co se potvrdilo, byla preference dospívajících trávit volný čas v přítomnosti digitálních technologií. Ať už se jednalo o názor vychovatelů, jestli takto volný čas tráví nebo přímo zkušenost z domovů mládeže, v obou případech se jasně prokázalo, že opravdu mládež tráví čas převážně online. Jedním z faktorů, proč tomu tak je, je i současná situace, tedy pandemie Covid -19, která nutí nejen mladé lidi trávit většinu času doma. Navíc distanční výuka, která probíhá online prostřednictvím různých platforem, podporuje trávení času s notebookem, mobilem či tabletem ještě více. Poslední hypotéza se zabývala názorem vychovatelů na proměnu vztahu mezi dospívajícími a jejich rodiči. Respondenti uvedli, že tento vztah se alespoň částečně mění. Je to přirozený proces, jehož popis lze najít v množství odborných publikací. Jeho součástí je navazování bližších vztahů s vrstevníky a kamarády, kteří se stávají nebližšími lidmi, se kterými je možné sdílet své životní problémy i radosti. Silné vrstevnické vztahy byly potvrzeny ze strany vychovatelů.

Celkově lze říci, že názory vychovatelů na vybrané životní oblasti dospívajících jsou kladné. Ačkoliv se potvrdily některé předpoklady, například jisté odmítnutí tetování a piercingu. Naproti tomu bylo překvapivé kladné vyjádření k módnímu stylu dospívajících, stejně jako odmítnutí cizích slov jako důvod nepochopení si navzájem. Vychovatelé vnímají četnost používání digitálních technologií, ale ve většině případů přiznávají, že využívání technologií může být i užitečné, a zároveň se snaží dospívající motivovat i k jiným aktivitám. Co se týká vzájemných vztahů, přiznali, že se v průběhu adolescence mění. Velmi pozitivně lze vnímat domněnku vychovatelů, že můžou být pro dospívající vzorem. To možná potvrzuje fakt, že si k nim chodí dospívající pro radu.

Podobné výzkumy byly realizovány i v jiných zemích. Zabývají se například tím, jaký typ partnera si dospívající nejvíce vybírají, jaký postoj mají vychovatelé k módním značkám. V Estonsku zkoumali, jak si dospívající vytváří své profily na sociálních sítích a podle čeho vybírají své profilové fotografie. V Turecku zjišťovali, jaké jsou rozdíly v používání emotikonů mezi muži a ženami v aplikaci WhatsApp. Jak používání emotikonů ovlivňuje situační kontext a emoční stav. Co se týká online komunikace, existuje výzkum například o vlivu webové komunikace na mladou generaci. (srov. Školský psycholog, 2017; ScienceDirect, 2016; Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace, 2009; İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 2019; ScienceDirect, 2016)

Většina vychovatelů nahlíží na dospívající v dobrém světle, rozumí jejich touhám a potřebám a respektují je. Vědí, že jejich vývojové období není lehké, ale věří, že si dokáží poradit a na jeho konci budou silnější, vyspělejší a rozumnější. Vychovatelé se tak můžou stát spojenci, kteří je podporují a snaží se je nasměřovat. Proto by tito pracovníci neměli zapomínat, že jsou to možná oni, koho si mladí lidé berou jako vzor, za kým můžou přijít pro radu. Naštěstí se nepotvrdilo příliš překážek v oblasti chování adolescentů, které by měly na vychovatele negativní vliv. A tak je možné doufat, že vzájemné vztahy nejsou skrytě narušeny předsudky, odsouzením či odmítnutím, nýbrž že vychovatelé mají důvěru v mladou generaci a náležitě ji podporují.

Závěr

Informace o domovech mládeže jsou k nalezení jen v málo publikacích. Přesto je jich fungování důležitou součástí školského systému. Kromě zajištění ubytování se soustřeďují také na formování středoškolských studentů, zvláště prostřednictvím volnočasových aktivit. Nezbytnými pracovníky jsou vychovatelé, kteří tyto činnosti zajišťují. V této práci je zaměřena pozornost také na středoškolskou mládež jako studenty a ve značné míře i ubytované na domovech mládeže v průběhu jejich dospívání. V kontextu tohoto vývojového období jsem popsala trend odívání, tělesných modifikací i členství v subkulturách. Dále komunikační styl adolescentů mezi sebou, s rodiči, ale také v online prostředí, které dnes hraje velkou roli. S tím souvisí trávení volného času v přítomnosti digitálních technologií. Nejedná se pouze o online hry, ale také chatování, blogování, účty na rozličných sociálních sítích a s tím spojené rizikové chování. Popisuji proměnu vztahu mezi rodiči a dospívajícími dětmi, ale také navazování pevnějších vztahů s kamarády a první partnerské zkušenosti.

Pro získávání respondentů jsem využila veškeré možnosti, abych získala co největší počet dat. Vychovatelé na domovech mládeže jsou specifická skupina osob. S klidným svědomím můžu říci, že jsem udělala maximum pro to, aby výsledná data byla co nejobjektivnější.

Cílem práce bylo zjistit, jaké názory mají vychovatelé na výše popsané oblasti u dospívajících. Vnímala jsem, že pokud by se zjistily záporné názory vychovatelů směrem k adolescentům, mohlo by to negativním způsobem ovlivnit pedagogické působení na dospívající. Z výzkumu vyplynuly nad očekávání dobré názory na konkrétní životní oblasti středoškolské mládeže. Zdá se, že vychovatelé vnímají své svěřence převážně pozitivně, mají v ně důvěru a podporují je.

Jsem si vědoma toho, že pro konkrétnější data by bylo potřeba většího a podrobnějšího výzkumu, který by zohledňoval konkrétní ročníky studia, pohlaví, ale i vliv rodinného prostředí, věk vychovatelů a další. Zajímavé by mohlo být zjistit také vliv mezi vychovávanými na domovech mládeže navzájem. Co se týká módních trendů u adolescentů, téma nemusí být pojato pouze jako módní styl, ale třeba také nové subkultury mládeže, nové sexuální orientace, které jsou trendem posledních let, nebo jen přestaly být tabu. (ScienceDirect, 2019; ScienceDirect 2019). V oblasti komunikace by bylo možné více analyzovat, jak se liší psané a mluvené slovo u adolescentů, zda používají cizí termíny ve vztahu k jiným dospělým, když ne k vychovatelům, nebo jestli sami dospívající daným termínům dostatečně rozumí. Zajímavé by bylo i porovnání kvality online vztahů a offline vztahů u dospívajících, kteří jsou tímto faktorem velmi ovlivněni. (Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace, 2020;

Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace, 2021). Výzkumů a článků o tom, kolik času tráví dospívající v online prostředí je celé množství. Oslovila mě ale česká studie „Záleží na „klikání“? Role online účasti na občanském rozvoji dospívajících“. Umím si představit propojení tématu občanství s volnočasovými aktivitami na domovech mládeže. Víím, že téma je probíráno ve školách, ale nejsem si jista, zda je to vždy pojímáno zodpovědně a probouzí to v mladistvých zájem o tuto problematiku. Poslední oblastí, která je v rámci práce zmíněna, jsou vztahy. Online vztahy bývají popisovány jako rizikové, protože internet představuje řadu nebezpečí. V oblasti prevence takového chování je stále velké množství práce. I tady by bylo možné, a jistě už se tak někde děje, propojit téma s vychovateli na domovech mládeže, protože právě oni patří mezi dospělé, kteří jsou s dospívajícími v těsném kontaktu (ScienceDirect, 2021).

Myslím, že vychovatelé obecně můžou být se svojí prací na domovech mládeže, tak jak vyšla z výzkumu diplomové práce, spokojení. Je jasné, že mezi jednotlivými pracovníky jsou odlišnosti spojené s délkou praxe, místem působení a dalšími faktory. Pokud někdo vnímá vnitřní konflikt mezi vlastním názorem a postoji dospívajících, bylo by dobré se nad ním zamyslet s vědomím, že tento postoj může třeba i nevědomě ovlivňovat působení na adolescenty, kteří jsou velmi citliví k chování druhých. Je samozřejmé, že každá generace má svá specifika, která není vždy lehké překonat, ale právě v profesi vychovatele mi to přijde velmi důležité. Jedná se přeci o výchovu nové generace, která jednou bude zastávat důležité funkce, ovlivňující životy malého i velkého počtu lidí.

Téma je zajímavé pro obor sociální pedagogiky právě proto, že umožňuje pracovat na domovech mládeže. Je to odpovědnost, za formování osobností vychovávaných, za jejich trávení volného času, vliv na názory, třeba i udělováním rad, ale také tím, že nás dospívající můžou považovat za svůj vzor. Zároveň bývají domovy mládeže prvním prostředím, do kterého se adolescenti dostávají po opuštění rodinného prostředí. Snad bude tato práce impulsem k dalšímu zkoumání profese vychovatelů v domovech mládeže, tématu, které je podle mého názoru opomíjené, ale přesto důležité v oblasti formování nových generací.

Seznam použité literatury

- CARR-GREGG, Michael a SHALE, Erin. *Pubertáči a adolescenti: průvodce výchovou dospívajících*. Praha: Portál, 2010. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-662-9.
- DOLEJŠ, Martin. *Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2642-6.
- FIALOVÁ, Ludmila. *Moderní body image: jak se vyrovnat s kultem štíhlého těla*. Praha: Grada, 2006. Psychologie pro každého. ISBN 80-247-1350-0.
- JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2284-9.
- KONEČNÁ, Zdeňka. *Základy komunikace*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2009. ISBN 978-80-214-3891-0.
- LEMAN, Kevin. *Do pátku bude vaše dospívající dítě jiné: pětidenní plán pro zvládnutí vašeho dospívajícího dítěte*. Praha: Návrat domů, c2014. ISBN 978-80-7255-308-2.
- MACEK, Petr a LACINOVÁ, Lenka, ed. *Vztahy v dospívání*. Brno: Barister & Principal, 2006. ISBN 80-7364-034-1.
- POLÁČKOVÁ ŠOLCOVÁ, Iva. *Emoce: regulace a vývoj v průběhu života : funkce a zákonitosti emocí, sociální a kulturní souvislosti, měření emocí*. Praha: Grada, 2018. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5128-3.
- RUFO, Marcel. *Pust' mě, ale neopouštěj!: utváření zdravé vazby mezi rodiči a dětmi*. Praha: Portál, 2009. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-616-2.
- ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. 3. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0772-6.
- SKARLANTOVÁ, Jana. *Oděv jako znak: sémiotické funkce oděvu a jejich axiologické proměny*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-330-6.
- SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2907-7.
- SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4042-3.
- SPITZER, Manfred. *Digitální demence: jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7294-872-7.
- STAŠOVÁ, Leona, SLANINOVÁ, Gabriela a JUNOVÁ, Iva. *Nová generace: vybrané aspekty socializace a výchovy současných dětí a mládeže v kontextu medializované společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-567-7.

SUCHÁ, Jaroslava, DOLEJŠ, Martin, PIPOVÁ, Helena, MAIEROVÁ, Eva a CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Hraní digitálních her českými adolescenty*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. ISBN 978-80-244-5424-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

WEDLICOVÁ, Iva a Vladislava HEŘMANOVÁ. *Kapitoly z vývojové psychologie*. V Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2008. ISBN 978-80-7414-044-0.

Internetové zdroje

BAUMANN, L. A UTZ, S. *Professional networking: Exploring differences between offline and online networking*. In: *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 2021. [online]. Dostupné z: <https://cyberpsychology.eu/article/view/12562/11928>

Bedrošová, Marie, Hlavová, Renata, Macháčková, Hana, Dědková, Lenka a Šmahel, David. *České děti a dospívající na internetu: Zpráva z výzkumu na základních a středních školách. Projekt EU Kids Online IV – Česká republika*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. [online]. Dostupné z:

https://irtis.muni.cz/media/3115505/eu_kids_online_report.pdf?fbclid=IwAR2dGo6xHHhEZbuOnvZmNiXCx2uomSjaRZT-oEl2Qo-z3woG-lyHaw_ieBk

BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4248-9. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:c7d4ea10-d846-11e8-bc37-005056827e51>

BUERMANN, Uwe. *Jak (pře)žít s médii: příležitosti a hrozby informačního věku a nové úkoly pedagogiky : výzkumná práce Institutu pro pedagogiku a smyslovou a mediální ekologii (IPSUM)*. Hranice: Fabula, 2009. ISBN 978-80-86600-58-1. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:54c1ba40-d1dd-11e8-bbaa-005056827e52>

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5326-3. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:c8fc04f0-d846-11e8-bc37-005056827e51>

İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 2019. *Duyguların İfade Aracı Olarak WhatsApp İletişiminde Emoji Kullanımı: Türk Üniversite Öğrencileri ile Yarı Deneysel Bir Çalışma*. In: *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* [online]. [Cit. 25.3.2021]. Dostupné z: <https://iletisimdergisi.hacibayram.edu.tr/index.php/IKAD/article/view/485>

JANDOVÁ, Eva. *Čeština na WWW chatu*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2006. ISBN 80-7368-253-2. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:a2da1e10-fb92-11e7-b1a1-005056827e52>

KRAUS, Blahoslav. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-125-1. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:a6e84850-9740-11e5-ac67-005056827e51>

MACHÁČKOVÁ, Hana a ŠEREK, Jan. *Záleží na „klikání“? Role online účasti na občanském rozvoji dospívajících*. In: *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 2017. [online]. Dostupné z: <https://cyberpsychology.eu/article/view/8741/8151>

NĚMEC, Jiří. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012-3. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:f943f270-2d79-11e4-8413-5ef3fc9ae867>

Pew Research Center, 2019. *Most U.S. teens who use cellphones do it to pass time, connect with others, learn new things*. In: Pew Research Center [online]. [Cit. 23.2.2021]. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/08/23/most-u-s-teens-who-use-cellphones-do-it-to-pass-time-connect-with-others-learn-new-things/>

Pew Research Center, 2015. *Teens, Technology and Romantic Relationships*. In: Pew Research Center [online]. [Cit. 24.2.2021]. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/internet/2015/10/01/teens-technology-and-romantic-relationships/>

PRŮCHA, Jan a Univerzita Karlova. *Pedagogický výzkum: uvedení do teorie a praxe*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-132-3. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:0aa2fdc0-7e56-11e6-afc6-005056827e52>

PRŮCHA, Jan, MAREŠ, Jiří a WALTEROVÁ, Eliška. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:aa9bca40-187e-11e4-8e0d-005056827e51>

ScienceDirect, 2012. *A Comparison of the Psychological Characteristics of Adolescence and Drawing its Profile According to Parents and Adolescents in Isfahan City (Iran)*. In: ScienceDirect [online]. [Cit. 25.3.2021]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042812015820>

ScienceDirect, 2016. *Influence of the Modern Web Communication on the Psychological Characteristics of the Rising Generation (12-13 Year Old) from the View of the Information Images Theory*. In: ScienceDirect [online]. [Cit. 25.3.2021]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S187705091631715X>

ScienceDirect, 2011. Tattoos and piercings: Bodily expressions of uniqueness? In: ScienceDirect [online]. [Cit. 24.3.2021]. Dostupné z:

https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1740144511000453?casa_token=XuOBK_oIVRtYAAAAA:gq-VvqQydexaAUi00-CgHHAgDk7WAaPzXxbmi61Hn4QokMhmvTdABavBnbx3SSbCL4Cy1qsV4I8

ScienceDirect, 2016. *Teen attitudes toward luxury fashion brands from a social identity perspective: A cross-cultural study of French and U.S. teenagers*. In: ScienceDirect [online]. [Cit. 25.3.2021]. Dostupné z:

https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S014829631630426X?casa_token=BWB57QUVZm4AAAAA:tj1DlfTovV5uvx5wnvl-80q9bYErrj3VeEeR9hl319moy3hZS9TzsZn9qjiOvQ99idEeyFcQG3o

ScienceDirect, 2019. The biological basis of sexual orientation: How hormonal, genetic, and environmental factors influence to whom we are sexually attracted. In: ScienceDirect [online]. [Cit. 25.3.2021]. Dostupné z:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0091302219300585>

ScienceDirect, 2019. The punk and the post-developing city: Subculture-led urban regeneration in Seoul? In: ScienceDirect [online]. [Cit. 25.3.2021]. Dostupné z:

https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877916618301991?casa_token=TdV-jSe5R2gAAAAA:uoIThgYqdSieDBIQDrk4ha3ICS4sK_kqfUpPfiVqrBethIBECfd8p8dGz9q_dnuwBpGs9APuIB6I

ScienceDirect, 2021. The relationship between exposure to risky online content, cyber victimization, perception of cyberbullying, and cyberbullying offending in Korean adolescents. In: ScienceDirect [online]. [Cit. 25.3.2021]. Dostupné z:

https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0190740921000256?casa_token=ZfuRbecCdikAAAAA:7EiYOvjywwio54Zt_aa_05EVg1QMI2QWCshxx93-4dD9qG3nYV22S5iuXW11C4i8sOCGPsRl_i8

SIIBAK, A. *Constructing the Self through the Photo selection – Visual Impression Management on Social Networking Websites*. In: *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 2009. [online]. Dostupné z:

<https://cyberpsychology.eu/article/view/4218/3260>

Sociální studia, 2009. *Význam členství v online fanouškovské komunitě pro adolescenty*. In: Sociální studia [online]. [Cit. 25.3.2021]. Dostupné z:

https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/5722/4816

Školský psychológ, 2017. Výber romantického partnera u adolescentov – Q – štúdia. In: Školský psychológ [online]. [Cit. 24.3.2021]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/skolnipsycholog/article/view/12202/10630>

TANK, N., CHU, J., LEONG, K. a ROSENTHAL, S. *To thine communication partner be true: The effect of presentation consistency on perceived authenticity and liking after making a first impression online*. In: *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 2020. [online]. Dostupné z: <https://cyberpsychology.eu/article/view/11984/11554>

UHLS, Y. T., ZGOUROU, E. a GREENFIELD, P.M. *21 st century media, fame, and other future aspirations: A national survey of 9-15 year olds*. In: *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 2014. [online]. Dostupné z: <https://cyberpsychology.eu/article/view/4322/3372>

Seznam příloh

Příloha A: Dotazník

Příloha A

Názory vychovatelů na vybrané životní oblasti středoškolské mládeže

Dobrý den,

jsem studentkou 2. ročníku magisterského studia Sociální pedagogika na Univerzitě Hradec Králové. Tímto Vás prosím o vyplnění krátkého dotazníku. Získaná data použiji v mé diplomové práci, která se zabývá vychovateli a jejich pohledem na dospívající mládež.

Dotazník je určen všem, kteří pracují jako vychovatelé na domovech mládeže.

Dotazník je zcela anonymní. Předem děkuji za jeho vyplnění.

1) Jak se díváte na módní trendy v odívání dospívajících?

- a) Kladně
- b) Spíše kladně
- c) Spíše záporně
- d) Záporně

2) Přijde Vám některé oblečení nebo módní doplňky, které nosí dospívající, nevhodné?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Pokud ano, v čem Vám přijdou nevhodné? _____

3) Jak moc podle Vás ovlivňuje módní styl dospívajících Váš pohled na mladou generaci? (1 – nejmenší vliv, 5 – největší vliv)

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5

4) Myslíte si, že odlišnosti ve stylu oblékání Vás a dospívajících negativně narušují váš vzájemný vztah?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

5) Jaký máte postoj k tetování a piercingu u mladistvých?

- a) Kladný
- b) Spíše kladný
- c) Spíše záporný
- d) Záporný
- e) Odůvodněte Vaši odpověď: _____

6) Jak často používají dospívající nějaké termíny, kterým nerozumíte (např. anglické výrazy, cizí slova)?

- a) Velmi často
- b) Často
- c) Méně často
- d) Nikdy

7) Jsou tyto termíny důvod, proč vaše vzájemná komunikace vázne?

- a) Ano
- b) Ne

8) Jak velký rozdíl je mezi komunikací Vaší generace ve srovnání s dnešními dospívajícími? (1 – nejmenší rozdíl, 5 – největší rozdíl)

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5

9) Jak častá jsou nedorozumění mezi Vámi a dospívajícími?

- a) Velmi častá
- b) Častá
- c) Méně častá
- d) Nikdy

10) Myslíte si, že pokud byste se více přizpůsobili komunikaci adolescentů (např. naučili se význam moderních výrazů), více byste si navzájem rozuměli?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

11) Myslíte si, že adolescenti tráví většinu volného času s digitálními technologiemi (notebook, mobil, tablet)?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

12) Co je podle Vás důvodem trávení volného času v online prostředí? (napište vlastní odpověď)

13) Kolik času tráví dospívající s digitálními technologiemi (notebook, mobil, tablet) ve srovnání s jinými volnočasovými aktivitami?

- a) Veškerý volný čas
- b) Větší část volného času
- c) Menší část volného času
- d) Žádný volný čas

14) Preferují dospívající, se kterými jste v kontaktu, trávení volného času za pomoci digitálních technologií (notebook, mobil, tablet)?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

15) Myslíte si, že čas strávený s digitálními technologiemi (notebook, mobil, tablet) může být k něčemu dobrý/užitečný?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

16) Pokud jste na předchozí otázku odpověděli ano/spíše ano, k čemu myslíte, že může být užitečný? (je možné vybrat více odpovědí)

- a) Posilování sociálních vztahů
- b) Získávání informací
- c) Práce do školy
- d) Příp. uveďte jinou možnost: _____

17) Snažíte se dospívající motivovat, aby svůj volný čas trávili smysluplně/efektivně?

- a) Ano
- b) Ne

18) Jak moc se podle Vás mění v dospívání vztah mezi rodiči a jejich dospívajícími dětmi? (1 – nemění se, 5 – velmi se mění)

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5

19) Jak moc jsou podle Vás adolescenti vázáni na své vrstevníky/kamarády? (1 – nejsou na ně vázaní, 5 – jsou pro ně nejbližšími lidmi)

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5

20) Ovlivňuje měnící se vztah mezi rodiči a dospívajícími také vztah k Vám, vychovatelům?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

21) Chovají se adolescenti jinak na začátku období dospívání a na jeho konci? (Vágnerová vymezuje období dospívání na 15-20 let)

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne
- e) V čem je jejich chování jiné? (pro odpovědi ano/spíše ano) _____

22) Domníváte se, že můžete být dospívajícím vzorem?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

23) Jak často k Vám chodí dospívající pro radu?

- a) Velmi často
- b) Často

- c) Méně často
- d) Nikdy